

Devlet, Güvenlik ve Toplum: Kuramsal ve Pratik Yaklaşımlar

Editör
RAMAZAN İZOL

BİDGE Yayınları

Devlet, Güvenlik ve Toplum: Kuramsal ve Pratik Yaklaşımlar

Editör: Doç. Dr. Ramazan İZOL

ISBN: 978-625-372-238-8

1. Baskı

Sayfa Düzeni: Gözde YÜCEL

Yayınlama Tarihi: 25.06.2024

BİDGE Yayınları

Bu eserin bütün hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının ve editörün yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Sertifika No: 71374

Yayın hakları © BİDGE Yayınları

www.bidgeyayinlari.com.tr - bidgeyayinlari@gmail.com

Krc Bilişim Ticaret ve Organizasyon Ltd. Şti.

Güzeltepe Mahallesi Abidin Daver Sokak Sefer Apartmanı No: 7/9 Çankaya /
Ankara

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	3
Toplum Sözleşmelerinde Devlet-Güvenlik İlişkisinin Karşılaştırılması	4
Ali ÖZGAN	4
Kentli Hakları Düzleminde Kent Konseyleri.....	38
Furkan ÇAPOĞLU	38
Nahide Opuz Davasının Türk Dış Politikası Üzerindeki Etkisi ve İstanbul Sözleşmesi.....	61
Hatice TATAR	61

BÖLÜM I

Toplum Sözleşmecilerinde Devlet-Güvenlik İlişkisinin Karşılaştırılması

Ali ÖZGAN¹

Giriş

Sosyal sözleşmeciler olarak bilinen Thomas Hobbes, Jean Jacques Rousseau ve John Locke, teorilerine başlangıç noktası olarak doğa durumunu seçmişlerdir. Bu doğa durumunun insanlık tarihi içerisinde var olmuş ya da var olmamış olması önemli değildir. Önemli olan bu doğa durumuna adı geçen düşünürlerin yaklaşımları ve baktıkları bakış açısıdır. Ancak bu noktadan hareketle doğal hakları, devleti, güvenliği, bireyi ve toplumu ele alabilmiş ve tartışabilmişlerdir. Bu minvalde doğa durumuna bir anarşi ortamı olarak bakan Hobbes'un devlete yaklaşımı ve güvenlikçi bakış açısı, Rousseau'nun barışçıl doğa ortamı ve genel irade prensibi ile Locke'un doğuştan gelen doğal haklar öğretisi ile beraber liberalizmin de köklerini oluşturan sınırlı devlet yaklaşımı, sosyal

¹ Dr., Türkiye/Ankara, Orcid: 0000-0002-4188-9980, dr.aliozgan@gmail.com.

sözleşmecileri incelerken ele alınması gereken önemli köşe taşlarıdır. Her halükarda adı geçen düşünürlerin başlangıç noktaları doğa durumu olsa da varış noktaları birbirlerinden farklılık arz etmiştir. Ancak her üçü de kendilerince önemli olan aktörlerin güvenliğini hiçbir zaman ikinci plana atmamış, güvenlikçi bakış açıları birbirlerinden farklılık gösterse de tartışmalarının taşıyıcı kolonunu oluşturmuştur.

Devlet nasıl, ne zaman ve hangi saikle var olmuştur? Devlet mi insan içindir yoksa insan mı devletlerin devamlılığı için birer araçtır? Peki, güvenlik ile kastedilen tam olarak nedir? İnsanların beden, can ve mal güvenlikleri öncel midir? Devletin güvenliği adına özgürlük ve güvenlik arasında birinin lehine diğerinden kısmen ya da tamamen vazgeçilebilir mi? Birinin varlığının devamı için diğerini feda etmeli miyiz? Yoksa birinin varlığı ötekinin varlığına mı bağlıdır?

Özgürlük adına ileri sürülmekte olan hemen her iddianın güvenlikçi bir karşı taleple karşılandığını belirten Neocleous (Neocleous, 2011) tarafını özgürlük lehine seçse de güvenlik adına ileri sürülen her iddia da özgürlükçü bir karşı taleple karşılaşılır. Tarih boyunca birçok düşünür tarafından sorulan ve cevapları aranan ancak üzerinde genel bir kabule varılamayan devlet, güvenlik ve özgürlük kavramları özellikle aydınlanma çağı ile beraber daha çok tartışılmaya ve sosyolojik kuramlar ile açıklanmaya çalışılmıştır. Özellikle Thomas Hobbes, Jean-Jacques Rousseau ve John Locke gibi Aydınlanma Çağı düşünürleri modern devletin oluşumu üzerinde düşünce dünyasına önemli katkılarda bulunmuşlardır. Bu üç düşünürün buluştukları ortak payda insanlığın devletin var olmasından önce doğa durumunda yaşamış oldukları fikridir. Bu

anlayışa göre doğa hali kuramı, “sivil toplumun veya medeniyetin sınırlamaları dışında varoluş halinde bulunan bir insan teki tasavvur eder” (Edgar & Sedgwick, 2007). Bu düşünürler içinde doğa durumunun gerçek olduğunu savunanlar kadar bunun farazi olduğunu belirtenler de olmuştur. Buradan hareketle toplum sözleşmecileri olarak bilinen Thomas Hobbes, Jean Jacques Rousseau ve John Locke’un toplum sözleşmesi ve güvenlik odaklı görüşleri ele alınmaya çalışılacaktır.

Kavramsal Olarak Güvenlik

İnsanlığın var oluşundan beri en temel önceliği kendi güvenliğini sağlamak olmuştur. Öyle ki güvenliksiz bir ortamda hiçbir insani ihtiyaç tam ve sağlıklı olarak karşılanamaz. İnsanoğlu ancak güvenlik gibi birincil önemde ihtiyaçlarını giderdikten sonra diğer ihtiyaçlarını tatmin edebilir. Ancak güvenlik kavramı da değişen ve dönüşen dünya koşulları ile beraber kavramsal bir değişim geçirmiştir. Örneğin bir zamanlar bir devletin güvenliği kale surlarının dayanıklılığı ile ölçülürken küresel köy olan günümüz dünyasında sınırlar sanki ortadan kalmıştır. Dijital saldırılar, salgın hastalıklar güvenlik kavramının tanımını da dönüştürmüştür. Örneğin göçmen krizi Amerika Birleşik Devletleri’ne Meksika ile arasında bulunan sınıra duvar ördürürken, Covid-19 ile birlikte hava sahaları kapatılmış, ülkelere seyahatler zorlaşmış fakat “düşman” mikroorganizma olunca uzak menzilli füzeler işe yaramaz olmuş ve devletin güvenliği sağlık güvenliği ile aynı düzlemde ele alınır hale gelmiştir. Eskiden devlet kendi güvenliğini sağlamak yoluyla vatandaşlarını korurken, artık yurttaşlarını koruyarak kendi güvenliğini sağlayabilir olmuştur. Başka bir söylemle devletin

güvenliği yurttaşın, vatandaşın güvenliği de devletin güvenliği ile birlikte ele alınmaya başlanmıştır.

Neocleous, güvenlik kavramını zamanımızın en belli başlı fikri olduğunu iddia eder ve insanı ilgilendiren her konunun güvenlik odaklı olduğunu belirtir (Neocleous, 2011). Dedeoğlu ise güvenlik olgusundan bahsedebilmek için şu üç olgunun varlığını şart koşar: bir ya da birkaç içsel tehdit, bir ya da birkaç dışsal tehdit ve bu türden algılama ve tahminlerin varlığı (Dedeoğlu, 2014). Fakat tehdidin varlığı ve olasılığının söz konusu olduğu bir ortamda güvenlik değil olsa olsa güvensizlikten bahsetmek gerekir. Bu anlamda bahse konu üç olgu güvenliğin değil güvensizliğin şartlarıdır. Güvensizlik, Booth'un da belirttiği gibi, “bir veya daha çok tehditten doğan tehlikelerle, korku içinde yaşamayı gerektirir” (Booth, 2012). Dolayısıyla tehlikelerin varlığı, bilinçli şekilde bundan haberdar olmak ve korku duyma hali güvensizliği bir duygu durumu yapar. Bu bağlamda “insanlar”, aslında, “güvenliğin ne olduğunu güvensizliğin hissettirdiklerini bilerek anlar” (Booth, 2012). En genel anlamıyla güvenlik, emniyet hali ve kişilerin korkusuzca yaşayabilme durumudur (TDK, 2005). Bununla beraber coğrafya ve zaman dilimi içinde güvenlik kavramının çeşitlilik gösterdiği de göz ardı edilmemelidir. Bireyin fiziki, sosyal ve ekonomik refahının korunması (Homer Dixon, 1995) olarak tanımlanan güvenliği, tehlikesizliğin en az durumda olması hali olarak tanımlamak mümkündür.

Güvenlik kavramını, kavramsal ve kuramsal olarak farklı kılan şey, daha çok kimin ya da neyin güvenliği sorularına verilen cevapların farklılığındandır. Bu sebeple güvenliğin ilgi alanına giren konular ile politika ve uygulamalar, mekân, zaman ve dönem ile

birlikte tehdit algıları değişiklik gösterebilmekte ve konu karmaşık ve çok boyutlu bir hal alabilmektedir (Çelebi, 2014). Mevcut ya da gelecekteki olası risk ve tehdit algıları da güvenlik algısının dönüşmesinde önemlidir. Kimin ya da neyin güvenliği sorularına verilen bireyin, toplumun, mülkiyetin ya da devletin güvenliği gibi cevaplar hem siyaset biliminde hem de uluslararası ilişkiler dalında farklı ekollerin varlığına sebebiyet vermiştir. Başka bir deyişle güvenliğin değişen boyutları söz konusu olmuştur.

Örneğin Antik Yunan devletlerinin savaş durumundan kaynaklanan ve Thucydides, Machiavelli ve Hobbes ile özdeşleştirilen güvenlik yaklaşımı realist güvenlik olarak ele alınmıştır. (Friedrichs, 2004). 20. Yüzyılın ikinci yarısı ile birlikte realist güvenlik yaklaşımının bazı konuları izah etmede yetersiz kaldığı ileri sürülmüş, 1970’li yıllar ile beraber güvenlik çalışmalarında yeni bir dalganın varlığından bahsedilmiştir (Walt, 1991). Bu kez güvenlik yaklaşımının Aydınlanma düşünürleri tarafından ele alınan ve geleneksel güvenlik yaklaşımı olarak ele alınan görüşlerinin yetersizliğinden hareketle yeni tehdit ve riskler bağlamında tekrar ele alınmıştır. Bunlar, Kenneth Waltz tarafından ele alınan ve devletlerle beraber uluslararası sistemin de konunun merkezine alınması gerektiğini ileri sürdüğü neorealist güvenlik yaklaşımı (Karabulut, 2011), Barry Buzan tarafından ileri sürülen, devletlere karşı halkların da haklara sahip olması gerekliliğini savunan ve askeri güvenlik kavramının yanına ekonomiyi, siyaseti, toplumu ve çevreyi ele alan sektörlerin de güvenlik kavramı içinde ele alınması gerektiğini iddia eden Kopenhag Okulu (Buzan, 2015a; Buzan, 2015b) ve Frankfurt Okulu’nun öğretilerine dayanan Aberystwyth Okulu’dur.

Güvenlik olgusu birçok başlık altında ele alınmaya müsaittir. Bunlar; kökleri Machiavelli, Hobbes ve Morgenthau'ya kadar uzanan geleneksel ya da realist güvenlik anlayışı olan ve fiziki güvenliği amaçlayan ulusal/milli güvenlik, dar coğrafi alanları ele alan bölgesel güvenlik ve daha geniş coğrafyaları ele alan uluslararası güvenlik olarak sıralanabilir. Dünya şartları değişirken kimin güvenliği sorusuna devletin güvenliğinin yanı sıra birey, toplum, çevre, sağlık ve gıda gibi aktörlerin güvenlikleri eklenmiştir (Özgan, 2019). İnsanoğlunun tarihte bilinen ilk izlerine kadar götürülebilecek olan güvenlik yaklaşımını toplumsal sözleşmeci düşünürlerin birey ve devlet yaklaşımları altında inceleyen bu çalışmanın kapsamı Hobbes, Rousseau ve Locke ile sınırlı olup bu düşünürlerin yaşadıkları dönem de göz önüne alınarak karşılaştırmalı bir senteze varılarak analiz edilmeye çalışılacaktır.

Kavramsal ve Kuramsal Olarak Devlet

Devlet, günümüz siyasi düşüncesinin olduğu kadar binlerce yıldır siyaset felsefesinin de başat konularından ve temel yapı taşlarından bir tanesi olmuştur. Tüm teorik ve kuramsal çalışmalara değinmek, devlet kavramını her seferinde farklı pencerelerden bakarak farklı olgulara değinerek ele almayı gerektirmektedir. Dolayısıyla polis kent devletleri ile günümüz modern devletlerinin her ikisini de devlet olgusu içinde ele alabilmek için daha genel ve ortak paydalara ihtiyaç vardır. Zira köleci bir yapıyı da liberal ekonomi politik yol izleyen bir yapıyı da devlet olarak tanımlamak, devleti geniş bir anlam bağlamında ele alarak onun klasik ve genel bir çerçevede değerlendirilmesi anlamını taşır. Bu çalışmada ele alına devlet, Weberyen anlayışı içermekte olup Max Weber'in şiddeti araç olarak kullanma yetisi ve bu yetinin meşru olması

anlamında ele aldığı (Vergin, 2017) ve 17. Yüzyıl ile beraber başlayan modern devlettir.

Bu bağlamda Özkazanç (Özkazanç, 2017) otoritenin olmadığı devlet öncesi durum, ya eşitlik ve huzur dolu bir altın çağ ya da şiddetin var olduğu korkunç bir anarşi ortamıdır der ve sorar: O halde devletin doğuşu ya altın çağa son veriş ya da barış ve adaletin sağlanması durumu değil midir? 1648 Vestfalya Anlaşması sonrası egemen olan ulus devletler ile geleneksel imparatorlukların farklılıkları vardır. Giddens'in da belirttiği gibi şehir devletleri, fetih imparatorlukları ile bürokratik imparatorluklar arasında çekişmeler olabileceği gibi iç içe geçmeler de olabileceğinden net örnekler ile konuyu ele almak mümkün olmayacaktır. Öyle ki Çin, tarihinin belirli bir döneminde bürokratik bir imparatorluk iken farklı dönemlerinde patrimonyalizme örnek teşkil etmiştir (Giddens, 2008). Bununla beraber Giddens, geleneksel devletleri sınıflara bölünmüş toplum olarak ele alırken batı tarzı toplumu kapitalist devlet başlığı altında ele alarak ikisi arasında farklar ortaya koyar. Buna göre ilkinde egemen bir sınıf var olup despotik bir iktidara sahiptir. Ayrıca sınıf çatışmasının yokluğunu, siyasal ve ekonomik yaşamın ayrışmasını, mülkiyetin satışının azlığını, emek piyasasının olmayışını geleneksel devlet özellikleri olarak sıralarken kapitalist devletin niteliklerini yönetici sınıfın idaresinde, kendisine özgü sınıf çatışmasına haiz, siyasal ve ekonomik alanların ayrıştığı, özgürce satılabilen mülkiyetin ve emek piyasalarının varlığının söz konusu olduğu yapılar olarak ele alır (Giddnes, 2008).

Devlet kavramının varlığının doğal bir hal mi yoksa insanlığın bir icadı mı olduğu noktasında farklı görüşlere rastlamak mümkündür. Platon'a göre devlet bir sözleşme ile doğmamıştır. Ona

göre toplum doğal olduğu için devlet de doğaldır. İnsanın kendi kendine yetebilen bir varlık olmamasından hareketle insanlık bir arada yaşamaya başlamış ve devlet de bu gereksinimin doğal sonucu olarak gelişmiştir (Yalçinkaya, 2014b). Aristoteles de devletin doğal bir oluşum olduğunu iddia eder. Ona göre en küçük topluluk olan aile nasıl ki doğa yasası gereği kurulmuştur, bu aileler de bir araya gelerek köyleri, köyler de bir araya gelerek şehir ya da devletleri meydana getirmiştir. “Bundan dolayı, içinden çıktığı daha eski topluluklar nasıl doğalsa, şehir devleti de öylece yetkinlikle doğal bir topluluk biçimdir” (Aristoteles, 2004). Ancak Platon, Sokrates’i konuşturduğu Kriton adlı eserde Sokrates’i toplum sözleşmecisi bir anlayışla konuşturur. Buna göre yurttaş ile devlet arasında, karşılıklı söz vermelerden oluşan bir sözleşme mevcuttur (Bowie & Simon, 1998).

Devlet örgütünün insanlık tarihi kadar eski olmadığı da ileri sürülen görüşler arasındadır. Bu görüşe göre insanlığın yeryüzünde bulunduğu sürenin sadece yüzde birlik kısmında devlet vardır (Öztürk, 2017). Yani insanoğlunun yeryüzündeki devletsiz varlığı devlet içinde yaşamasından çok daha fazladır. Devletin bizim dışımızdaki tesadüfler sonucu oluşmuş bir yapı olmadığını, tamamıyla insan düşüncesinin ve eylemlerinin bir sonucu olduğunu belirten görüşler mevcuttur (Çağla, 2010). Bu sebeple uygar toplumun tarihi ve mekânının İ.Ö. 4/5 bin yılına ve Mezopotamya’ya dayandırıldığı ve ilk uygarlığın kurucularının Sümerler (Karabaşlar) olarak adlandırılan bir kavim olduğu ifade edilmiştir (Şenel, 1996; Sander, 2003). Oppenheimer, devletin oluşumunu tasvir ederken ekonomik temelli olarak ele aldığı yaklaşımında çoban ve köylü (yerleşik ve göçer toplum olarak da düşünülebilir) dikotomisi temelli

bir senaryo oluşturur ve bu iki kesim arasında mevcut olan m¼cadeleyi oban kesim kazanarak devamını k¼yl¼lerin tahakk¼m altına alınmaları izler (Oppenheimer, 1984). Bunların sonunda, toplanan haraların vergi adı altında devamı ile karşılıklı korunma ve çıkar uyurşmaları ile devlet meydana gelir. şenel de aynı d¼zlemde konuyu ele alarak g¼ebe bir topluluk olarak S¼merlerin kuzeyden ovaya doğru g¼ ederek k¼yl¼ler ¼zerinde otorite sağladıklarını, onları haraca bağladıklarını belirtir ve zaman içinde bu boyun eğmenin ve halkın ayaklanmamasının sebebinin egemenlerin kullanmış oldukları zor kullanma y¼ntemleri ve ikna araçları olduğunu ifade eder (şenel, 1996). Başka bir deyişle y¼neten ve y¼netilen kesim arasında bir oydaşma, çıkar uyumu ve karşılıklı yarar durumu s¼z konusu olmuş ve sonucunda devlet olgusuna doğru giden yol açılmıştır. Açılan bu yolda oluşan devleti Heywood, belli bir sınır içerisinde h¼kmetme yetkisine haiz egemenlik ve kurumları aracılığıyla otorite uygulayan siyasi birlik olarak tanımlarken ¼zellikleri arasında egemenliğini, kamusalılığını, meşruluğunu, h¼kmedebilme aracı oluşunu ve ¼lkesel bir birlik olmasını sayar (Heywood, 2014).

T¼m bunlar g¼z ¼n¼ne alındığı zaman devletin, s¼zl¼k anlamıyla da algılanması, toplum s¼zleřmecilerinin devlet ile neyi hangi maksatla d¼ř¼nm¼ř olduklarını tasavvur etmek adına daha kolay olacaktır. O halde devlet dediğimiz zaman, “belli bir toprakta bir h¼k¼met idaresi altında teşkilatlanmış bulunan bağımsız siyasi topluluk, milletin hukuki şahsiyet kazanmış şekli” (Ayverdi, 2016) olarak ele almanın daha isabetli olacağı d¼ř¼n¼lmektedir.

Sosyal Sözleşmenin Tarihi Kökenleri

İnsanoğlunun, karşılıklı olarak, belli şartlar çerçevesinde bir oydaşmaya vararak kendilerini ve birbirlerini şiddet ve haksızlıklardan korumak ve menfaatlerini kollamak adına vardıkları anlaşma olarak tanımlayabileceğimiz toplumsal sözleşme kuramı, bir bakıma hipotetik bir kuramdır. Tarihin hangi safhasında ve nerede gerçekleşmiş olduğu ile ilgili fikir ortaya atmaz, bilakis eğer insanoğlu bugün devlet denen bir örgüt içerisinde doğup yaşıyorsa, bu yapı mutlaka belli bir dönemde karşılıklı bir anlaşma ile ortaya çıkmıştır tasavvurunu iddia eder. Bu kurama göre insanlık, bir araya gelip devleti ve siyasal iktidarı oluşturmadan önce doğal bir yaşam sürmektedir. Bu süreçte insanlık özgür, eşit, birbirine hükmetme erki içinde olmadan ve doğanın kanunlarına uymaktadır. Fakat doğa kanunları geçerli olduğu için başta can olmak üzere insanoğluna ait birçok değer de aynı şekilde tehlike altındadır; yani güvensiz ve güvenliksiz bir doğa durumu tasvir edilmektedir. İnsanların doğal tehlikelere karşı daha güvenli olacakları saikiyle sosyal sözleşme yaparak toplu yaşama geçtiklerini belirten Göze'ye göre, bu durum insanlığın beklediği mutlu, güvenli ve barış dolu hayatı sağlamayınca bu kez haklının haksızdan ayrıldığı, güçsüzün korunduğu, suçlunun cezalandırıldığı, adalet ve güvenin tesis edildiği ve herkesin uyacağı kuralların oluşturulacağı güç ihtiyacı hissedilmiş ve insanlar ikinci bir sözleşme ile siyasal iktidarı oluşturmuşlardır (Göze, 2015). Her ne kadar siyaset biliminde toplumsal sözleşmeciler olarak Hobbes, Locke ve Rousseau isimleri öne çıksa da bu fikrin köklerine Antik Yunan düşüncesinde rastlamak mümkündür.

Bunlardan ilki sofist düşünür Protagoras'tır. İ.Ö. 5. Yüzyılda Atina'da çıkan sofizm, evrenle ilgilenmemiş, kendisinden önceki düşünce sistemlerini eleştirici tutum içinde olmuş ayrıca insana yönelerek insanı toplumsal ve politik ortamı içinde ele almıştır (Göze, 2015). İnsanın, öteki insanlar karşısında kendi sınırına işaret etmesi gerekliliğini savunan sofist felsefede devlet, tüm insanlığın ortak çıkarı ve ortak iyiliği için mevcuttur. Devlet doğada kendiliğinden var olmuş bir varlık değildir. "İnsan var olmuş, belirli bir tecrübeden geçmiş ve ancak ondan sonra devlet belirmiştir" (Yalçınkaya, 2014a). Dolayısı ile başta Protagoras olmak üzere sofist düşüncede (Göze, 2015: 13) devletin kökeninin bir tür toplum sözleşmesine dayandığı belirtilmelidir.

Polis devletinin Makedon saldırıları sonrası yıkımı ile birlikte siyasal düşünceler dünyasında yeni okullar ortaya çıkmaya başlamıştır. Bunlardan bir tanesi de hedonizmi savunan Epikürcülüktür. Bu okulun kurucusu olan Epiküros'a göre toplum, insanların kişisel çıkarlarına uygun olduğu için kurulmuştur. Hukuk, insanların birbirlerine kötülüklerinin dokunmamasını amaçlayan bir anlaşmadır. Hiçbir zaman kendiliğinden gerçekleşmemiş olan adaletin de kaynağı yasalardır. Adalet de, karşılıklı anlaşmaya dayandığı için herkes için eşittir. Kendine yeterliliğin en güzel meyvesinin özgürlük olduğunu belirten Epiküros'a göre özgürlüğün fedakârlık yapılmadan elde edilmesi mümkün değildir (Göze, 2015). O halde toplumsal sözleşme kuramının köklerini 17. Yüzyıldan çok daha öncelere götürmek mümkündür.

17. ve 18. Yüzyıl Avrupa'sının Siyasi Durumuna Dair

17. ve 18. Yüzyıllar Hobbes, Locke ve Rousseau'nun doğup fikirlerini oluşturdıkları çağ olmakla beraber aynı zamanda düşünce

dünyalarının şekillenmesinde etkili olan yüzyıllardır. Bu yüzyılların bir başka özelliği siyasi olduğu kadar ekonomik, toplumsal ve özellikle dini alanlarda birçok görüşün ortaya çıktığı bir tür kriz dönemleridir. Christopher Hill tarafından Devrim Çağı olarak tanımlanan 17. Yüzyıl İngiltere'si (Hill, 2001), Katolik, Protestan ve püritenlerin kavga halinde oldukları ve 18. Yüzyıl burjuvazisinin bilinçlenmeye başladığı bir dönem olmuşken özellikle Fransa'da mutlak monarşi içinde gücünü kaybetmeye başlamış bir aristokrasi vardır. Özellikle 18. Yüzyıl yeni buluşlar çağı olarak siyasi ve toplumsal sonuçlar meydana getirmiştir. Göze'nin belirttiğine göre özgürlüğü gerektiren zenginlik ticareti geliştirirken, devletin gücünü arttıran ticareti ise özgürlük, daha da kolaylaştırmıştır (Göze, 2015). Başta din olmak üzere iktidar savaşları, toplumlarda birlik ve beraberlik gereksinimini artırırken bilim alanında Galileo ve Newton başta olmak üzere birçok düşünce adamının ortaya çıkışı doğal hukuk ve siyasette kökten değişikliklere sebebiyet vermiştir. Bunun en etkili sonucunu toplum sözleşmecilerinin yönetimin yani iktidarın kaynağının halkta olduğunu açıklamalarında görürüz. Çünkü doğal hukuk doktrinin Katolik görüşünde erkin kaynağı İlahi iken toplum sözleşmesinde gücün kaynağı doğuştan eşit ve özgür olup doğal haklara sahip insanlardan oluşan toplumdadır.

Thomas Hobbes'un Toplum Sözleşmesi ve Güvenlik Anlayışı

Toplum sözleşmesi kuramı ile ilgili zikredilen ilk eserlerden bir olan Leviathan, Thomas Hobbes'un 1651 yılında yayınlamış olduğu bir eser olup (Göze, 2015), eserin yazılmış olduğu dönemde İngiltere'de bir kargaşa ve iç savaş hâkimdir. Bu kargaşa sadece İngiltere ile sınırlı olmayıp Fransa başta olmak üzere başka birçok

Avrupa ülkesi de burjuvanın krallıklara karşı ayaklanmasının sancılarını çekmektedir.

Hobbes'un Leviathan'ı insan tarafından meydana getirilen devletin bizzat kendisidir. Hobbes, ejderhaya benzettiği bu varlığın ruhunu egemenlik, eklemlerini yargı ve yürütme görevlileri, sınırlarını ödül ve ceza, kuvvetini servet ve zenginlikler, görevini halkın esenliği, hafızasını hukukçular, akli ve iradesini adalet ve yasalar, sağlığını uyum, hastalığını nifak ve ölümünü ise iç savaş olarak tanımlar. (Hobbes, 2007). Taşkın'a göre Hobbes'un Leviathan'ı, yani güçlü kral ya da devlet, "insan doğasının kötülüğünün zorunlu kıldığı bir çözümdür (Taşkın, 2017). Ancak bu güçlü erkin demokratik ya da otoriter yapıda olup olmadığı hususuna dair Hobbes'un net ve kesin bir yargıya vardığı hususu net olmazken (Arı, 2013) Hobbes'un monarşiden yana olup karma yönetime karşı olduğu ileri sürülmüştür (Göze, 2015).

Hobbes'un düşünce yapısına göre iktidarın kaynağı, toplumun kendisidir. Bu yüzden doğal hukuk öğretisini benimser ve savunur. Buna göre Hobbes, doğa durumuna atıfta bulunarak insanlığın doğal durumu üzerine bir takım tespitlerde bulunur. Hobbes'a göre insanlar doğuştan eşitken bu eşitlik güvensizliğe sebebiyet verir. Çünkü yetenekleri bakımından da eşit olan insanlar aynı şeyi istediklerinde birbirleri için tehlike arz etmeye başlayacaklardır. Bu güvensizlik durumu savaşı meydana getirir. Devletin olmadığı böyle bir durumda herkes herkesle daima savaş halinde olacaktır (Hobbes, 2007). Hobbes'un savaş ile kastettiği kan dökülerek günlerce süren çarpışmalar değil, savaşın olma ihtimalini de kapsayan barışın olmadığı da bir süreçtir. Ona göre böyle bir durumda adaletsizlik yoktur çünkü yasa ve adalet gibi kavramlar

yoktur. Olmayan bir Őeye karşı olumsuz bir durum değerlendirilmesi yapılamaz. Ortada otoriter bir g   olmayınca da tam bir kaos ve anarŐı durumu hakimdir.

Hobbes'un özgürlükten anladığı yoruma açıktır. Dış engellerin olmadığı bu durumda insan her istediğini yapamıyor olsa da muhakeme gücüne ve aklının kendisine emrettiğı Őeyleri yapmaya onu alı koyan bir engel bulunmamaktadır (Hobbes, 2007). Ancak bu özgürlük sınırsız olmadığı gibi konu devlet ile beraber el alındığında bu kez daha kapsayıcı ve detaylı bir duruma dönüŐmektedir. Buna göre devletin amacı bireylerin kendilerini korumak gayesi bulunan bireysel güvenliklerini sağlamak ve berbat savaş durumundan kurtulmaktır (Hobbes, 2007). Bu durum ise aslında bir bakıma karşılıklı bir anlaşma olup devlet ve bireyin menfaat ortaklığı gibi bir sözleşme sonucudur. Zira “kişinin egemen güce boyun eğmesinin nedeni korunmasıdır” (Göze, 2015). Bunun ise ancak zor yoluyla, sözlere ve yasalara uyulmadığı takdirde müeyyide garantisi yoluyla gerçekleŐebileceğini belirtir. Ona göre “kılıcın zoru olmadıkça ahitler sözlerden ibarettir” (Hobbes, 2007). Saldırılarından ve tehlikelerden korunmanın, mutluluğun, birlik ve beraberliğin kaynağı, tüm g   ve iradenin birleŐtiğı bir heyettir. Bu heyet, devlettir ve devletin kararları ve eylemleri aslında insanlar tarafından meydana getirilmiŐtir (Hobbes, 2007).

İnsanların doğuştan gelen doğal haklarını, üst otorite olan siyasal kişi ya da meclise devretmelerinin akıllıca bir gerekçesi olması gerekmektedir. Bu da, devlet öncesi doğal durumda kişilerin can ve mal güvensizliği içinde olmaları, herkesin herkesle mücadele halinde olduğu, barış ile güvenliğin, adalet ile düzenin sağlanması adına haklarından vazge meleridir (Göze, 2015). Hobbes'ta düzen

asıl önemli olan bir erek olduğu için, başta muhafazakâr düşünce olmak üzere kendisinden sonra gelecek birçok düşünce okulu da sosyal düzen adına özgürlüğü feda etmeye hazır olmuşlardır (Heywood, 2013). Hobbes’un kuramına göre güvenlik adına kişiler özgürlüklerinden feragat etmişler, güvenlik lehine bir takım özgürlüklerini ve haklarını üst otoriteye devretmişlerdir. “Uyrukların egemene olan yükümlülüğü, egemenin uyruklarını koruyabildiğı güç devam ettiği sürece devam eder. İtaatin amacı korunmadır”(Hobbes, 2007). Göze’ye göre de Hobbes’ta devletin / egemen gücün kuruluş amacı barış ve güvenliği sağlamaktır (Göze, 2015). Kaynağı yönünden meşru ancak uygulamaları ile gayri meşru duruma düşen bir iktidara karşı Hobbes, toplumun mutlak itaat yükümlülüğü olduğunu, bunun tek istisnasının güvenliğin sağlanmaması durumu olduğunu belirtmiştir (Göze, 2015).

Hobbes için birey, toplum ve devlet arasında bir karşılaştırma yapmak gerekirse, Hobbes’un tarafını devletten ve güvenlikten yana koyduğu aşikârdır. Zaten Hobbes’un fikirlerinden önemli ölçüde etkilenen ve Morgenthau’nun temsil ettiği realist okulun anlayışı da gücün maksimize edilmesi ve bireylerin güvenliğinden ziyade devletin güvenliğini sağlamaktır. Şenel, bunun sebebini İngiliz iç savaşı ile açıklar ve egemenliğin kral ya da parlamento arasında bölüşülmesinin sonucunda meydana gelecek iç savaşın meydana getireceğı kargaşadan Hobbes’un ürktüğünü ve tüm egemenliğin kralda toplanmasının en doğru çözüm olacağını açıkladığını belirtir (Şenel, 1996). Weberyen anlamda otoriteye yasal rasyonel bir yön çizen Hobbes’un fikirlerinin otorite sorununa bu manada modern bir dönüşüm yaşattığı belirtilmiştir (Edgar & Sedgwick, 2007). Hobbes, egemen muktedirin birincil varlık

amacının halkın güvenliği olduğunu belirterek halktan yönetime karşı mutlak itaat ve onu değiştirmek gibi düşüncelelerden uzak durmasını bekler (Hobbes, 2007). Ayrıca barış zamanı kendisini koruyan devleti savaş zamanı korumakla görevli kıldığı yurttaş, kamu huzurunun korunmasında öncelikli görevli saydığı aktörlerin başında yer alır (Hobbes, 2007). Öyle ki egemen güç, Hobbes’un anlayışına göre gücünü kimseye devredemeyeceği gibi, ondan asla vazgeçilemez. Anlaşmazlıkları egemen güç çözeceği gibi yargılamalara da o karar vermektedir. Egemen gücün varlığı, yokluğu kadar zararlı değildir (Hobbes, 2007).

Jean-Jacques Rousseau’nun Toplum Sözleşmesi ve Güvenlik Anlayışı

Rousseau’nun doğa durumu, Hobbes’un tersine kavga ve şiddet içermez. Ona göre doğa durumunda insan mutlu, özgür ve tok gözlüdür. Öyle ki insan da dâhil olmak üzere insanın elinin değmediği her şey güzel ve doğaldır, ta ki insan her şeye el atana ve onu bozana kadar. “Yaratıcının elinden çıkarken her şey iyidir; ama insan ne canlıların ne de eşyanın ilk haliyle kalmasına izin verir; her şeyi değiştirmek ve dönüştürmek ister” (Rousseau, 2009). şenel, Rousseau’nun ilkel toplumunun sömürüden uzak, lüks ve eşitsizliğin insan ahlakını bozmadığı bir tür özgürlük ve eşitlik toplumu, uygar toplumunu ise iyi insan doğasının bozulup özgürlük yerine tutsaklığın aldığı bir toplum olduğunu belirtir. Doğa durumunda belirtmiş olduğu eşitlik, mülkiyet yoksunluğundan kaynaklı eşitlik olup bu durum insanı aynı zamanda doğal olarak özgür yapmaktadır (şenel, 1996). Rousseau’nun doğa halinde yaşayan insan ile uygar toplumdaki insana bakışı birbirinden farklıdır. Rousseau doğa halindeki insanı daha olumlu olarak resmeder. Ona göre doğa

halindeki insanın yaşama tutunmak için içgüdüleri ile hareket etmesi yeterli iken uygar toplumdaki insana lazım olan işlenmiş bir akıldır. O, uygar hayatta yaşamlarından sıkılmış ve yaşamlarına son verme düşüncesine sahip insanlar varken ilkel toplumda böyle bir duruma rastlamak imkansızdır der. Rousseau’ya göre asıl zavallı, tutkularına esir duruma düşmüş uygar toplum insanıdır. Hobbes gibi düşünmediğini “İnsanın bütün evrenin biricik sahibi olduğu sonucuna varmayalım” satırlarıyla ifade eder (Hobbes, 2002).

Rousseau’ya göre “bir toprak parçasının etrafını çitle çevirip bu bana aittir diyebilen ve buna inanacak kadar saf insanlar bulabilen ilk insan” (Rousseau, 2002) ile beraber mülkiyet anlayışı başlamıştır. Buradan hareketle devletin esas varlık sebebinin mülkiyeti koruma ve eşitliğin tesis edilmesi olduğun belirtir. Onun yönetim sistemi halk egemenliğine dayanır. Bir insanın doğal durumda ne kadar özgürse siyasal toplumda da o kadar özgür olması gerektiğini belirtir (Göze, 2015). Fakat bu durum onu doğadan ve doğal olan tarafında yer almaktan alı koymaz. Nitekim yönetimin yapması gereken şeylerden biri öncelikle doğal insanı tanımak olmalıdır. Ancak ondan sonradır ki hayata geçirilecek olan kanunlar aynı derecede doğal olabilsinler. Çünkü “bir kanunun doğal olması için dolaysız olarak doğanın sesiyle konuşması gereklidir” (Rousseau, 2002).

Ona göre asıl olan toplum düzenidir ve bir tür hak olan toplum düzeni diğer tüm hakların da temelidir (Rousseau, 2012). O halde kargaşa ve kaos, Rousseau’da da istenmeyen bir durum olup toplumsal düzenin olmadığı bir yerde diğer hakların da bir anlamı olmayacaktır. Ona göre insanlar özgür doğmaktadırlar. Köle olarak doğmuş olsa bile yaşamının geri kalanını köle olarak devam ettirmesini sağlayan şey onun korkaklığıdır (Rousseau, 2012). Ona

göre egemeni güçlü kılan şey, tebaasına boyun eğmeyi bir ödev olarak kabul ettirmesinde yatmaktadır. Hâlbuki Rousseau, boyun eğmenin bir ödev değil sadece ve sadece zorunluluktan kaynaklı bir durum olabileceğini belirtir. Ona göre zorla boyun eğdiriliyorsa, demek ki normal şartlarda boyun eğmek ve itaat etmek doğaya aykırı bir durumdur. Çünkü güç güçlüye sadece güçlü olduğu için bir hak vermez. İnsanın doğal ödevleri arasında boyun eğmek olsaydı, bunun insana zorla ödev olarak dikte edilmesi gerekmezdi. İnsanoğlu bunu kendi rızasıyla zaten yapardı çıkarımında bulunur (Rousseau, 2012) Şenel'e göre Rousseau, bununla, doğuştan gelen özgürlük ve eşitliğin uygar toplumda da sürmesi gerektiğini göstermek ister (Şenel, 1996). Ayrıca Rousseau yaşam, özgürlük ve mülkiyet haklarının vazgeçilmez haklar olduğunu sıklıkla dile getirir (Rousseau, 2002).

Onun, toplum düzeni kadar altını çizdiği haklardan bir diğeri de özgürlüktür. Fakat özgürlük de, herkesin talep edebileceği bir durum olmayabilir diyen Rousseau'ya göre özgürlük özgürlüğe alışık olan sağlam huyluların talep edebileceği bir haslet iken efendilere alışmış olanlar bu durumdan vazgeçemezler. Vazgeçmeye kalktıkları zaman ise özgürlükten öyle uzaklaşırlar ki başıboşluk halini özgürlük sanırlar (Rousseau, 2002). O, esaretin her türüsüne karşıdır. Öyle ki hükmeden kişinin bile aslında esir olduğunu ileri sürer. Bu noktada Rousseau'yu stoacı düşünce etkisinde görmek mümkündür çünkü stoa düşüncesinde de herkes, arzularının, heveslerinin, makam ya da mevkilerinin kölesi olup dışsal olarak görülen eşitsizliklerin herhangi bir önemi bulunmamaktadır. Başkaları üzerinde hâkim olma isteği duyan insanın da idaresi altındakileri hoşnut etmek için onların hoşuna gideceği şekilde

davranmak zorunda kalacağını belirtir. Oysa önemli olan başkalarına hükmetmek değil özgür olabilmektir (Rousseau, 2009). Ancak Rousseau'ya göre insanoğlu, egemen olmanın ve hükmetmenin tadına öylesine varır ki, özgürlüğü bir kenara iterek, yeter ki başkalarına hükmedebilsinler diye kendilerinin de zincir taşımaya razı olduklarını söyler (Rousseau, 2002). Rousseau'ya göre insanın doğal durumdan uygar topluma geçişi aynı çizgide ve doğrultuda özgürlükten ve eşitlikten köleliğe doğru bir geçiştir ve bu köleciliğin doğuşunun en temel sebebi toplumların oluşması ve mülkiyetin insan hayatına girişidir. Ona göre doğa durumundaki insanların birbirlerine karşı olan duyguları iyilik ve kötülük değil merhamet ile şefkattir. (Göze, 2015).

Rousseau, uygar toplumu Hobbes'un doğa durumunu tasvir edişi gibi tasvir eder. Hobbes, doğa durumundaki insanı insanın kurdu olarak betimlerken Rousseau da kurt benzetmesini uygar toplum insanı için yapar. Özellikle zenginlerin hükmetmenin tadına varduktan sonra başka tüm zevkleri hor gördüklerini ve kendilerine yeni köleler temin ettiklerini ifade eder. Ona göre varlık sahibi ve hükmetme zevkine varan kesim insan etini bir kez tadınca tüm yiyecekleri geri çeviren ve sadece insan yemek isteyen aç kurtlar gibidir (Rousseau, 2002). Aynı zamanda uygar ve ilkel insanın hayata bakış açılarının ve beklentilerinin de farklı olduğunu belirtir. Birini mutlu eden diğerine acı verirken, ilkel insanın ihtiyacı huzur ve özgürlüktür. Uygar insan ise daha fazla emek gerektiren işler peşinde koşar. Ölünceye kadar çalışır ve hatta ölümsüzlüğe ulaşmak için hayatını harcar. Sonunda Rousseau'nun vardığı sonuç, anladığımız kadarıyla doğal durumda yaşayanın lehinedir. Çünkü ona göre uygar toplumda, doğal durumda rast gelinmeyen, gencin

ihtiyara emretmesi, budalanın bilgiyi idare etmesi gibi eşitsizlikler ve doğaya aykırılıklar vardır (Rousseau, 2002). Farklı bir deyişle insanoğlunun saldırganlığı doğa durumunda değil doğa durumundan uzaklaşıp sivil topluma geçince artış gösterir (Arı, 2013). Bu kerte de Knutsen, Rousseau'nun diğer sözleşmecilerden farklı olarak toplumsal sözleşmeyi onaylamayan bir bakış açısına sahip olduğunu belirterek sosyal sözleşmenin çatışma halini sonlandıran değil çatışmayı başlatan bir neden olduğu fikrini taşıdığını ileri sürer (Knutsen, 1992).

Onun belirttiği uygar toplum, insanın devleti kurmasıyla başlar. Bu kuruluşla beraber insan özgürlüğünü kaybetmiştir. Aynı zamanda bu durum bir eşitlik ve eşitsizlik durumunu da beraberinde getirmektedir. Bu yüzden ona göre yapılması gereken ideal bir toplum kurmaktır. Bu sayede özgürlükle beraber demokratik kazanımlar elde edilebilecektir ve halk kendi kendisini yönetirken eşitlik ve özgürlüğünü de yitirmeyecektir. Bu ideal toplumda kimse kendisini satacak kadar fakir, bir başkası da başka bir insanı satın alacak kadar zengin olmayacaktır (Rousseau, 2012). Bu sebeple Rousseau, “İnsanlar Arasındaki Eşitsizliğin Kaynağında” yaşamak istediği devletin özelliklerini uzun uzadıya betimler. Buna göre devlet içinde hiç kimse kendisini kanunun üstünde görmemelidir. Kanuna uymayan tek kişinin varlığı bile kanuna uyan kişileri, kanunsuz kişi karşısında boyun eğmiş ve onun insafına terkedilmiş bir duruma sokar (Rousseau, 2002). Bu nedenle Rousseau toplum sözleşmesini hakların korunması bağlamında ele alır. Güce dayanmayan toplumsal bir barış düzeni ile bunun sağlanmaya çalışılması gerektiğini belirtir (Rousseau, 2012). Böyle bir toplumun yaşamış olduğu ideal devlette Rousseau, siyaset bilimine de katkıda

bulunacak bir yapı ve bürokratik bir örgütlenme öngörür. Aynı zamanda hayal ettiği bu yapı onun yaşamak istediği yönetim biçimini de tasvir eder. Buna göre Rousseau, kararların kurullarda alındığı, mahkemelere saygı duyulduğu, adalet ve hükümet yetkililerinin yurttaşların en dürüstleri arasından seçildiği bir cumhuriyet yönetimi tarafında saf tutar (Rousseau, 2002).

John Locke'un Toplum Sözleşmesi ve Güvenlik Anlayışı

Locke, yaşamının büyük kısmı 17. Yüzyılda geçmesine rağmen fikirlerinin ileriliğinden dolayı 18. Yüzyıl Aydınlanma düşünürü olarak sayılır (Şenel, 1996). Yaşamının büyük kısmı İç Savaş, Şanlı Devrim, Restorasyon ve Hoşgörü Akdi gibi bir zaman aralığında geçmiştir (Locke, 2013). Fikirlerini toplu olarak ele alabildiğimiz önemli eseri 1690 yılında kaleme aldığı Yönetim Üzerine İnceleme isimli eseridir. Locke'un toplum sözleşmesi öncesi doğal durum tasavvuru Hobbes gibi çatışma içeren bir ortam öngörmez. Onun doğal durumunda insanlar arası ilişki saygılı ve karşılıklı dayanışmaya dayanmaktadır. Bunun tek istisnası ceza adalet sisteminde yaşanan sıkıntılardır. Locke'a göre doğuştan gelen kendini koruma, kendi bedenine sahip olma ve kendi emeğinin ürünlerine sahip olma hakları, mülkiyet haklarının da gelişmesi ile beraber yasal güvence altına alınmak istenmiştir. Bunu gerçekleştirmek için sosyal sözleşme ortaya çıkmıştır. Ancak O, Hobbes'tan farklı olarak tüm hakların üst otoriteye devrini onaylamaz (Edgar & Sedgwick, 2007). Doğa halini kusursuz özgürlük olarak tanımlayan Locke'un (Neocleous, 2011) doğa durumunda insanlar, savaş durumunda değil barış ortamında yaşarlar. Ancak risk ve tehlike yine vardır fakat bu risk durumu reel değil ihtimaldir. Bu potansiyeli de en çok taşıyan hak ve hukuk

tanımaz bireylerin bizzat kendileridir. Ona göre asıl savaş hali suç ve ceza ikiliğinde yatmaktadır. Asıl savaş, insanüstü cezalandırıcı bir otoritenin yokluğu söz konusu olduğu zaman suçlu ile cezalandırma hakkını kullanan kişi arasında gerçekleşir (Göze, 2015).

Locke, insan topluluğunu zorunlu bir oluşum olarak görürken devleti de bu zorunluluğun kaçınılmaz bir sonucu olarak görür. Buna göre “kişinin doğal yaşam döneminden çıkmasının tek nedeni güvenlik isteğidir” (Göze, 2015). Locke’a göre devlet, bundan başka, sömürünün engellenmesi, kazançların korunması başta olmak üzere mal varlıkları gibi çıkarlarını korumak ve geliştirmek için kurulmuş bir insan toplumdur (Locke, 2013). Buna ek olarak “adil bir cezalandırma sisteminin uygulanması” da devletin kuruluş amaçları arasında sayılmıştır (Göze, 2015). Ancak bu toplumun Locke için belirli görevleri ifa etmesi elzemdir. Bunun ilk sırasında kanunların tarafsızlıkla uygulatılması gelmektedir. Eğer ki adalet ve eşitliğin zarar görmesi birisi ya da birileri tarafından söz konusu olursa bu durum karşılıksız bırakılmamalı ve cezalandırma hayata geçirilmelidir (Locke, 2013). Bunlara ek olarak Locke’ta devlet, kendisi de bizzat özgürlüğe tehdit oluşturma ihtimali taşır ve özgürlüklerin korunması gayesi ile sınırlandırılmalıdır. Başka bir deyişle bir yandan yaşam hakkı, özgürlük ve mülk edinme hakkı kapsamında devlet oluşturulurken bir yandan da bu hakların devamının garantisi kapsamında devlet sınırlandırılmaktadır. Bunun olmaması için yasalara bağlılığın altını çizen Locke, yöneticilerin, yasaların kendilerine tanıdığı yetki sınırları içinde kalmaları gerektiğini belirtir (Göze, 2015). Şenel, Locke’un bireylerin yönetimin haksızlığına karşı başkaldırımlarının kendi yıkımlarına

yol açacağını, bunun anarşiye ve kargaşaya yol açabilecek akılsızca bir davranış olacağını belirttiğini aktarır (Şenel, 1996).

Locke, mülkiyete çoğu haktan daha fazla değer verse de bu mülkiyet hakkı sınırsız değildir. Bu sınır da doğal yasa tarafından belirlenmiştir. Bu noktada Locke, bir bakıma Marx'ın artık değer kavramının ve başkasının hakkını gasp etmenin öntaslağını oluşturur. Buna göre herkes dilediği kadar mülkiyet hakkına sahip olamaz. Herkes ihtiyacı ölçüsünde özel mülkiyete sahip olmalıdır. İhtiyacından fazlasına sahip olan başkalarının değerlerini alıyor demektir (Göze, 2015). Locke'ta yaşam, mülkiyet ve özgürlük hakları doğuştan gelen haklar olarak karşımıza çıkmaktadır yani sözleşmeden önce de mevcuttur. Bu sebeple Heywood, devlet ile yapılan sözleşmenin özel ve sınırlı olduğunu belirtir. Ona göre bu sözleşmedeki amaç, en başta tanımlanmış olan doğal hakların korunmasına yöneliktir. Bu yüzden sahip olduğu yönetim anlayışı sınırlı bir yönetimdir. “Yönetimlerin işlevleri, kamu düzenini ve mülkiyeti korumak, dışarıdan gelecek saldırılara karşı savunma gerçekleştirmek, sözleşmelere uymayı teminat ile ilgili “minimal işlevler” olarak belirtmiştir (Heywood, 2013). Ancak yine de Locke'un mülkiyetin olmadığı yerde haksızlığın da olmayacağı aksiyomunu akıldan çıkarmamak gerekmektedir (Rousseau, 2002).

Locke, siyasal sözleşmelerin tarihte yapılmış olabileceğini ancak anlaşma belgelerine ulaşmanın mümkün olmadığını söyler. Onun kuramında siyasal sözleşme ile bazı hak ve özgürlüklerinden vazgeçen insanlar liberal özgürlükçü bir yönetim kurarlar. Böylece sadece suçlu cezalandırma haklarından vazgeçerek doğal hukuk içinde kullandıkları hak ve özgürlüklerini devlet düzeni içinde kullanmaya devam ederler. Siyasi otoritenin sınırını ise

devretmedikleri bu hak ve özgürlüklerle çizerler (Göze, 2015). Locke'un ideal devleti hakları korurken aynı zamanda haklara saygılıdır. Onun devleti, mülkiyet başta olmak üzere birçok hakkı korurken aynı zamanda bunları herhangi bir şekilde tehdit etmez. Liberal bir bakış açısıyla adeta sınırlı bir devlet tahayyül ederek kendisinden sonra gelecek olan Hayek ve Friedman gibi neoliberalleri etkileyecek fikirlerin temellerini atar. Bu noktada Neocleous'a katılmak mümkün değildir. Çünkü ona göre Locke, özgürlükten ziyade güvenliği önceleyen liberal bir söylem başlatmıştır (Neocleous, 2011). Locke, egemen güce sadece güvenliği sağlamak görevi verir. Bu sebeple Locke'un ideal devleti Hobbes'un Leviathan'ı gibi tüm hakların devredileceği bir yapı değil, jandarma bir devlettir. Devletin anayasa, insan hakları gibi denge mekanizmalarıyla sınırlandırılması gerekliliğini belirtir. Bu sebeple Locke'un güvenliği özgürlüğe tercih ederek onu yüceltmesi mümkün görünmemektedir. Zaten liberalizmin temel ilkelerinden biri de en iyi toplumun bireye daha fazla özgürlük tanıyan toplum olmasıdır (Arı, 2013).

Bundan başka Locke, yönetimin sınırları aşması durumunda toplumun ne tür bir cevap vermesi gerektiğini de tartışır. Ona göre yönetim, iyi ise ve kamu yararı gözetilerek yönetim erkini sürdürüyorsa kişilerin vicdanına ters gelecek bir tutum içerisinde olmayacaktır. Ona göre yönetimin yetki alanına girmeyen konuların başında din özgürlüğü gelir. Belli bir inanca zorla yönlendirme durumunda Locke, kişilerin kanuna uymaya mecbur olmadıklarını belirtir (Locke, 2013). Bundan dolayı Locke'ta laisizmin köklerini de görmek mümkündür.

Sonuç

Toplum sözleşmelerinde bahsedilen ve insanların vazgeçilmez, devredilmez ve doğuştan sahip oldukları ileri sürülen haklar, devletler tarafından insanlara bahsedilmemiştir. Bilakis insan olmanın doğasından ve insan olarak doğulmasından kaynaklıdır. Bunu daha net ve anlaşılır kılmak amacıyla sözleşme kuramları ortaya atılmıştır. Aslında bir bakıma toplum sözleşmeleri siyasi nesnenin meşruiyet sınırları ve meşruiyet kaynağını irdeleme ve açıklama teorileridir. Bunu yaparken, siyasal otoritenin tek taraflı bir şekilde elde edilmediğini belirtirler. Tam tersine yönetenle yönetilenler arasında karşılıklı bir haklar ve görevler anlaşmasına göre yapıldığını söylerler. O halde sözleşme kuramlarına göre yönetilenler, belirli görevler ve yükümlülüklerle devlet denen siyasi özneye bağlıdırlar. Devlet de yöneticileri vasıtasıyla insanların, sözleşme öncesi olan ve doğuştan gelen yaşam, özgürlük, eşitlik, mülkiyet gibi temel haklarını korumakla ve bunları geliştirmekle yükümlüdür.

Thomas Hobbes, bu noktada güvenlik kavramının altını çizerek meşrulaştırdığı devlet öncesi doğa durumunda güvenliksiz bir kaos ortamı tasvir etmiş ve güvenliğin devletin icadıyla tahkim edildiğini belirtmiştir (Göze, 2015). Rousseau ise yaşanan doğa durumunda özgür olan bireylerin eşitsizliğin önüne geçmek amacıyla kendi güvenlikleri için bir araya gelerek bir sözleşme hazırladıklarını ve devletin meydana getirildiğini ifade eder (Göze, 2015). John Locke da doğa durumunda yaşayan insanların bu ortamda özgür ve eşit canlılar olarak varlıklarını sürdürürken oluşan korku ortamında mülkiyet güvenliğine ve dolayısıyla birey güvenliğine önem verir (Toku, 2015).

Hobbes, Locke ve Rousseau'nun toplumsal sözleşme ile varmaya çalıştıkları amaç, toplumsal ve siyasi bir birlik olan devlete, bu anlamların çok ötesinde ve bu anlamları da içeren bir meşruiyet arayışıdır. Toplumsal ve siyasal sözleşme teorileri, varsayımlar üzerine kurulu olmalarının çok ötesinde anlamlar taşır. Siyaset felsefesinin teorik içeriğini oluşturmaktan fazlasını bünyesinde barındıran bu teoriler insanoğlunun toplumsallaşmasından politikleşmesine ve oradan da devlet erkine kadar birçok olguyu açıklamakta etkilidir.

Hobbes'un görüşüne göre en temel hak yaşama hakkıdır ve doğa durumunda insan ister fiziki olarak güçlü isterse kurnaz olsun her an öldürme ve öldürülme ile karşı karşıyadır. Bu yüzden aklın yolu birdir düşüncesinden hareketle Hobbes, insanoğlunun sağduyusu sayesinde barışın sağlanması ve yaşamın kolayca elden kaybolmaması için toplumun oluşturulduğunu belirtir. Bu bağlamda insanlar cezalandırma, intikam, hak arama gibi haklarını üst otoriteye yani egemen güce devretmişlerdir. Hobbes, güvenliği aşırı kutsar ve güvenlik adına tüm hak ve özgürlüklerin devrini ve feda edilmesini olumlar. Ancak bu kez akla Juvenalis'in "*Quis custodiet ipsos custodes ?*" yani "bekçileri kim bekleyecek" sorusu gelir. Hobbes'un önermesinde ve eserinde bunun cevabını bulmak mümkün değildir çünkü onun tahayyülündeki Leviathan kadir-i mutlak, hikmetinden sual olunmaz en üstün varlıktır. Hobbes, bu bağlamda sadece modern devlet fikrinin kurucusu değil aynı zamanda modern güvenlik anlayışının da bir bakıma öncüsüdür. Ancak bununla beraber diğerlerinin aksine, Hobbes için asıl önemli olan bireyin değil devletin güvenliğidir ve devletin güvenliğinin sağlanması için her şey yapılmalıdır. Devlet güvenliği sağlandıktan

sonra egemene düşen görev ise kişilerin güvenliğini sağlamak olmalıdır. Tüm sözleşmecî düşünürlerin ortak noktası, devletin kaynağının toplum olduğu yönündedir. Devlet, kendisini meydana getiren toplumun ve bireylerin oluşturduğu bir yapıdır. Bu açıdan onların toplam iradesini temsil ederken aynı zamanda bu iradenin çok daha ötesindedir. Sözleşme teorisyenlerine göre bu irade kendisini en somut anlamda güvenlik anlayışında gösterir. Bu sebeple devletin en temel varlık sebebi güvenlidir.

Locke ve Rousseau'ya göre ise devletin esas varlık amacı bireyin doğuştan sahip olduğu doğal hakları koruyarak güvence altına almak ve özgürce kullanılmasını sağlamaktır (Arı, 2013). Özellikle Locke, felsefesinin tamamını birey üzerine ama özellikle birey mülkiyeti üzerine odaklamıştır. Locke'un eserlerinde ise Hobbes'un toplum sözleşmesi ve doğa tasviri fikrinin izlerine rastlamak olasıdır. Onun doğa durumu Hobbes gibi anarşi ortamı değil daha barışçıl bir düzendir. Onun için devlet, nihai bir amaç değil araçtır. Bu araç doğuştan gelen en doğal hakların korunmasını sağlamakla görevlidir. Başka bir deyişle doğa durumundan vazgeçiş bir bakıma kendilerini bağımlı kılmak amacıyla değil bilakis haklarını daha güvenli ortamında kullanabilmek adınadır. Çünkü doğa durumunda cezalandırma, sınırları aşan boyutlara varabilmektedir. Bu ise mevcut barış durumunun savaş ortamına dönüşmesi için yeterlidir. Bu yüzden sivil toplumun oluşması, yöneticilerin belli olması, eşitliğin sağlanabilmesi ve ceza verici bir hakem, şarttır. Bu sözleşme sonunda kurulan devletin asıl görevi doğa durumunda her an kaybedilebilecek durumda olan hakların hakkaniyetli bir şekilde korunabilmesidir. Bir başka altını çizdiği nokta da bir insanın başka bir insanı egemenlik altına almak istemesiyle alakalıdır. İnsanın

insanı egemenlik altına alması, egemenlik altına alınan insanın özgürlüğünün güvenliğini tehlikeye sokacağı için özgürlük, Locke'un hep gündemindedir.

Doğa durumunu en olumlu şekilde tasvir eden teorisyen Rousseau'dur. Bu ortamda insanoğlu mutlu, özgür ve vicdan sahibidir. Ancak sözleşme sonrası bu ortam geri dönülmesi imkânsız bir hal almıştır. Rousseau'nun temel amacı ise yaşam hakkı başta olmak üzere tüm bireysel hakları güvence altına almaktır. Bunun için en baş aktör yasalardır ve yasalar sayesinde doğal durumda mevcut olan hakların korunması sağlanmaktadır. Bununla beraber toplum durumunda özgürlük, güvenlik ve kamu gücü gibi olumlu değerler insan ve toplum hayatına kazandırılmaktadır. Doğa durumunda kendi bireysel çıkarı için savaşıyor insan, devlette yaşayıp bir yandan devletin devamı için mücadele ederken bir yandan da dolaylı olarak kendi çıkarları için mücadele etmektedir. Yani, sözleşme ile insanlar hem doğa durumundaki olumlu durumlarını sürdürebilmeli hem de toplumsal yaşamın ve siyasi otoritenin varlığının en önemli getirisi olan güvenliklerini sağlayabilmelidirler. Burada kilit kavram eşitliğin de temeli sayılan genel irade yani halk egemenliği kavramıdır.

Aslında üç düşünürün de teorilerini oluştururken ele aldıkları ilk güvenlik öznesi insandır. İnsan, doğa durumunda ya güven içindedir ya da güvensizlik içindedir. Teorileri gelişip değişime uğradıkça güvenliğini önemsedikleri özne de ya aynı kalmakta ya da değişmektedir. Hobbes, bu noktada konuyu insanın doğa durumunda güvensiz bir ortamda yaşadığından ele alarak başlamasına rağmen daha sonra önceliğini, bu güvensizlik durumundan insanlığın kurtarıcısı olarak gördüğü devlete doğru çevirir. Böylece devletin

güvenliğini hem insanın güvenliğinden daha üstün tutar hem de insanın güvenliğini devletin güvenliğinin kaderiyle ortak tutar. Ona göre insanın güvenliği ve insanın kaderi devletin güvenliğine ve devletin kaderine bağlıdır. Başka bir deyişle insan devlet içinde eriyip kaybolurken devlet güvenliği nihai amaç halini alır.

Locke ise İngiliz iç savaşı sonrası önceliğini kişi güvenliğinden yana kullananlar arasındadır. Ona göre otoriter bir yönetim yerini kişinin, mülkiyetin ve özgürlüklerin sağlandığı ve korunduğu bir oluşuma bırakmalıdır. Bu noktada Hobbes'la birbirlerine ters istikamette fikirlere sahiptirler. Locke yaşam, özgürlük ve mülkiyet haklarının kişi güvenliği ile başlangıç yaptığını belirtir. İnsan haklarının ve özgürlüklerinin devamının sağlanması gerektiğini belirterek açıklamalarını sürdürür.

Rousseau ise Hobbes'la aynı şekilde devletçi bir yaklaşım sergilemiş olsa da devlet ve mülkiyet güvenliğini birbirleriyle paralel ele alır. Onun niyeti daha sınırlandırılmış bir devlet yönetiminden yanadır. Ancak Locke gibi insanı devlete kıyasla daha çok önemseydiği ya da öncelediğini ileri sürmek mümkün görünmemektedir. Devlet ve aslında mülkiyet güvenliği kapsamında insanı bir araç olarak ele aldığı bile düşünülebilir. Hatta devletin güvenliğinin tehlikeye düşmüş olduğu durumlarda halk, yaşamları pahasına devletin güvenliğini sağlamakla yükümlüdür.

Sonuç olarak, üç düşünürün de ortak amacı toplumun ve devletin oluşumu hususunda belli birtakım varsayımlardan yola çıkarak çıkarımlarda bulunmaktır. Bu yüzden bazı ortak noktalardan hareket etmiş oldukları gibi farklı başlangıç noktaları da belirlemiş oldukları görülebilmektedir. Bu sebeple teorilerinde benzer

hususlara farklı yaklaşımlar sergilemişlerdir. Bu sebeple birinin önemsediğini diğeri göz ardı etmiş ve birbirlerinden farklı noktalara ağırlık vermişlerdir. Hobbes için asıl önemli değer güvenlik, Locke için özgürlük, Rousseau için ise genel iradedir. Dolayısı ile meydana getirmiş oldukları sözleşmelerinin sonuçları da farklı olmuş, Hobbes daha otoriter bir devlet öngörürken, Locke sınırlı ve liberal bir devleti, Rousseau ise genel iradenin hüküm sürdüğü bir devlet modelini ortaya atmıştır. Bu bağlamda üç düşünürün varış noktaları da farklılık arz etse de her üçü de özgürlük ve güvenlik dikotomisine benzer özneleri değerlendirmişlerdir. En nihayetinde kendileri açısından değerli olan ve önemli gördükleri öznelerin güvenliğini ilk sırada ve mühim derecede görerek teorilerini oluşturmuşlardır. Aynı öznelere ait farklı ehemmiyet derecelerine göre sözleşme teorileri oluşturmuşlarsa da her biri kendilerince önemli aktörleri öncelik sırasına göre sıralamıştır. Sonuç olarak her birinin önemli gördüğü özne ya da aktör başkadır. Fakat ortak noktaları, toplum sözleşmesinin oluşturulmasında ve doğa durumundan devlet yaşamına geçişte harekete geçirici itici gücün güvenlik ihtiyacı olduğu yönünde birleşmeleridir. Fark, kimin güvenliğinin önce geleceği, hangi aktörün özgürlüğünün daha az ya da daha çok önemli olduğu noktasında başlamaktadır.

Kaynakça

Arı, T. (2013). Uluslararası İlişkiler Teorileri: Çatışma, Hegemonya, İşbirliği. (8. Baskı). Bursa: MKM Yayıncılık

Aristoteles. (2004). Politika. (Mete Tunçay, Çev.). (7. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi

Ayverdi, İ. (2016). Misalli Büyük Türkçe Sözlük. (3. Baskı). İstanbul: Kubbealtı Yayınları

Booth, K. (2012). Dünya Güvenliği Kuramı. (Çağdaş Üngör, Çev.). İstanbul: Küre Yayınları

Bowie, N. E & Simon R. L. (1998). The Individual and The Political Order, An Introduction to Social and Political Philosophy. New York: Rowman & Littlefield Publishers

Buzan, B. (2015a). Uluslararası İlişkilerde İngiliz Okulu: Toplumsal Yaklaşım. (Haluk Özdemir, Çev.). İstanbul: Uluslararası İlişkiler Kütüphanesi

Buzan, B. (2015b). İnsanlar, Devletler ve Korku. (Emre Çıtak, Çev.). (2. Baskı). İstanbul: Uluslararası İlişkiler Kütüphanesi

Çağla, C. (2010). Siyaset Bilimi. İstanbul: Omnia Yayınları

Çelebi, Ö. (2014). Güvenlik. Haydar Çakmak (Ed.), Uluslararası İlişkiler: Giriş, Kavramlar ve Teoriler içinde (65-69) İstanbul: Doğu Kitabevi

Dedeoğlu, B. (2014). Uluslararası Güvenlik ve Strateji. (3. Baskı). İstanbul: Yenyüzyıl Yayınları

Edgar A. & Sedgwick P. (2007). Kültürel Kuramda Anahtar Kavramlar. (Mesut Karaşahan, Çev.). İstanbul: Açılım Kitap

Friedrichs, J. (2004). European Approaches to International Relations Theory: A House with Many Mansions. London & New York: Routledge

Giddens, A. (2008). Ulus, Devlet ve Şiddet. (Cumhur Atay, Çev.). (2. Baskı). İstanbul: Kalkedon Yayınları

Göze, A. (2015). Siyasal Düşünceler ve Yönetimler. (15. Baskı). İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş

Heywood, A. (2013). Siyasi İdeolojiler. (Ahmet Kemal Bayram vd. Çev.). (5. Baskı). Ankara: Liberte Yayınları

Heywood, A. (2014). Siyaset. (14. Baskı). Ankara: Adres Yayınları

Hill, C. (2001). The Century of Revolution: 1603-1714, London & New York: Routledge

Hobbes, T. (2007). Leviathan. (Semih Lim, Çev.). (6. Baskı). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları

Homer D. F. T. (1991). On The Threshold: Environmental Changes as Causes of Acute Conflict. International Security. 2(16). s.76-116.

Karabulut, B. (2011), Güvenlik: Küreselleşme Sürecinde Güvenliği Yeniden Düşünmek, Uluslararası İlişkilerde Anahtar Kavramlar Serisi:2. Ankara: Barış Kitabevi

Knutsen, L. T. (1992). A History Of International Relations Theory: An Introduction, Manchester: Manchester University Press

Locke, J. (2012). Yönetim Üzerine İkinci İnceleme, (Fahri Bakırcı, Çev.). (2. Baskı). Ankara: Ebabil Yayınları

Locke, J. (2013). Hoşgörü Üstüne Bir Mektup. (Melih Yürüşen, Çev.). (7. Baskı). Ankara: Liberte Yayınları

Neocleous, M. (2011). Güvenlik Şiddet ve Savaş. (Gül Çorbacioğlu & Ersin Embel, Çev.). Ankara: Dipnot Yayınları

Oppenheimer F. (1984). Devlet. (Alaeddin Şenel & Yavuz Sabuncu, Çev.). İstanbul: Kaynak Yayınları

Özgan, A. (2019). Çokkültürlülük ve Toplumsal Güvenlik: ABD Örneği. Konya: Çizgi Kitabevi

Özkazanç, A. (2017). Siyasetin Örgütlenmesi. Yüksel Taşkın (Ed.). Siyaset, Kavramlar, Kurumlar, Süreçler içinde 19-48). (4. Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları

Öztürk, N. K. (2017). Bürokrasi-Siyaset İlişkileri ve Türkiye. Ankara: Siyasal Kitabevi

Rousseau, J. J. (2002). İnsanlar Arasındaki Eşitsizliğin Kaynağı, (R. Nuri İleri, Çev.). (7. Baskı). İstanbul: Say Yayınları

Rousseau, J. J. (2009). Emile Bir Çocuk Büyüyor. (Ülkü Akagündüz, Çev.). (8. Baskı). İstanbul: Selis Kitaplar

Rousseau, J. J. (2012). Toplum Sözleşmesi. (Vedat Günyol, Çev.). (9. Baskı). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

Sander, O. (2013). Siyasi Tarih İlkçağlardan 1918'e. (12. Baskı). Ankara: İmge Kitabevi

Şenel, A. (1996). Siyasal Düşünceler Tarihi. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları

Taşkın, Y. (2017). Siyaset Nedir?. Yüksel Taşkın (Ed.). Siyaset Kavramlar, Kurumlar, Süreçler içinde (19-48). (4. Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları

Toku, N. (2015). Siyaset Felsefesine Giriş. Konya: Çizgi Kitabevi

Türk Dil Kurumu Sözlüğü. (2005), “Güvenlik”. (10. Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları

Vergin, N. (2017). Siyasetin Sosyolojisi Kavramlar, Tanımlar, Yaklaşımlar. (15. Baskı). İstanbul: Doğan Kitap

Walt, S. M. (1991). The Renaissance of Securtiy Studies. Internatioanl Studies Quarterly. 2(35). 211-239.

Yalçınkaya, A. (2014a). Yurttaş: Siyaset. Mehmet Ali Ağaoğulları (Ed.). Sokrates’ten Jakobenlere Batı’da Siyasal Düşünceler içinde (21-90). (5. Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları

Yalçınkaya, A. (2014b). Büyük Sokratesçi Okullar ve Siyaset. Sokrates’ten Jakobenlere Batı’da Siyasal Düşünceler içinde (91-152). (5. Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları

BÖLÜM II

Kentli Hakları Düzleminde Kent Konseyleri

Furkan ÇAPOĞLU

1. Giriş

Kent, geniş bir tarihsel ve coğrafi çeşitlilik içinde, farklı ülkelerde ve zaman dilimlerinde değişiklik gösteren dinamik bir kavramdır. Kentin tanımı, kişinin bakış açısına, kültürel geçmişine ve yaşadığı coğrafyaya bağlı olarak önemli ölçüde değişebilir. Kent kavramını açıklamaya çalışanlar, genellikle ekonomik, sosyolojik, siyasi veya kültürel açılardan farklı özelliklere odaklanarak kentin doğasını tanımlarlar. Bu nedenle, bir kişi kentin ekonomik dinamiklerine vurgu yapabilirken, başka biri sosyal yapısına, bir diğeri ise siyasi organizasyonuna odaklanabilir. Kentler, bir araya gelmiş farklı yaşam biçimlerine sahip insanların bir arada yaşayabildiği mekânlar olarak tanımlanabilir. Bu mekânlar, çeşitli kültürleri, değerleri ve gelenekleri bir araya getirerek benzersiz bir sosyal mozaik oluştururlar. İnsanlar, farklı yaşam tarzlarına saygı

göstererek ve birbirlerini kabullenerek kent içinde bir arada varlık gösterirler.

Bu bağlamda, kent kavramı, zengin bir çoklu perspektif yelpazesi içinde şekillenir ve farklı bakış açılarına göre çeşitlenir. Bu çeşitlilik sadece kentleri dokusuna göre mekanlar şeklinde ifade etmez bunun yanı sıra birçok insani değer içeren karmaşık yapılar olarak anlamamıza olanak tanır. Kent, birçok unsurun etkileşimi sonucu ortaya çıkan, sürekli değişen ve evrilen bir olgudur. Farklı disiplinlerden gelen perspektifler, kenti sadece bir yerleşim alanı değil, aynı zamanda sosyal hayatın, kültürün, ekonominin, politikanın ve çevrenin bir yansıması olarak görmemize katkı sağlar.

Kent hakları da bu çoklu perspektiflerin bir ürünü olarak ortaya çıkar. Kent hakları, sadece fiziksel çevreye erişim hakkını değil, aynı zamanda adalet, eşitlik, katılım, şeffaflık gibi temel prensiplere dayalı bir yaşam standartlarını içerir. Bu haklar, kentin sakinlerinin günlük yaşamlarını sürdürebilmeleri, kentsel hizmetlerden adil bir şekilde yararlanabilmeleri ve kentsel karar alma süreçlerine etkin bir şekilde katılabilmeleri için önemlidir. Dolayısıyla, kent hakları kavramı, kentleri sadece fiziksel mekanlar olarak değil, aynı zamanda yaşayan, nefes alan ve çeşitli ihtiyaçlarına cevap verebilen kompleks yapılar olarak anlamamıza yardımcı olan bir perspektif sunar.

Kentli hakları, hizmetsel erişim ve belediyelerin uygulamaları bağlamında önemli bir role sahiptir. Hizmetsel erişim, kent sakinlerinin temel ihtiyaçlarını karşılamak, yaşam kalitesini artırmak ve kentsel altyapıya ulaşımını sağlamak amacıyla belediyelerin sunmuş olduğu hizmetlere erişimini ifade eder. Kentli

hakları, bu hizmetlere adil bir şekilde erişim hakkını içerir. Belediyelerin uygulamaları ise kent halkının günlük yaşamını etkileyen politikalar, projeler ve hizmetlerdir. Kentli hakları, belediyelerin sağlık, eğitim, ulaşım, çevre düzenlemesi gibi alanlarda etkili ve eşit hizmet sunmalarını talep eder. Hizmetsel erişim, bu hakların hayata geçirilmesinde kritik bir rol oynar. Belediyelerin etkili ve şeffaf uygulamaları, kentli haklarının korunması ve geliştirilmesinde temel bir faktördür. Katılımcı ve demokratik bir süreçle şekillenen belediye uygulamaları, kent sakinlerinin ihtiyaçlarını anlamak, çeşitli perspektifleri içermek ve karar alma süreçlerine aktif katılımlarını sağlamak açısından önemlidir. Dolayısıyla, kentli hakları, belediyelerin hizmetlerine adil erişim ve etkili uygulamalarını içererek, kent yaşamının kalitesini artırmaya yönelik bir çerçeve oluşturur. Bu haklar, kent sakinlerinin yaşam standartlarını iyileştirmek, kentlerini daha yaşanabilir kılmak ve kentsel hizmetlere demokratik bir katılım sağlamak amacıyla önemli bir rehberlik sağlar.

Bu bilgilerden hareketle bu çalışmada kentli haklarında hizmetsel erişim ve belediye uygulamaları Belediye Kanunu ve kent konseyi bağlamında işlenmiştir. Literatür tarama tekniği ile hazırlanan bu çalışmanın esas kaynağı Belediye Kanunu'dur. Bunun yanında konuyla ilgili yazılan kitap, makale, tez ve bilimsel internet kaynaklarından da yararlanılmıştır.

2. Kent Kavramı ve İnsan Hakları

İnsan hakları, bireylerin ya da toplulukların sahip olduğu belirli güvenceleri temsil eder. Bu güvenceler, diğer insanlara, gruplara ve özellikle devlete karşı hakları içerir. Bu haklar arasında bireysel haklar, örneğin “yaşama hakkı”, siyasal haklar, örneğin

“seçme hakkı”, aynı zamanda sendikal haklar ve iş hakkı korunumu gibi talep edilen haklar bulunur. Gelişen bu haklar konsepti sürekli evrilen bir yapıya sahiptir, bu nedenle yeni ihtiyaçlar ortaya çıktıkça yaşama hakkının yeni uzantı biçiminde yeni haklar gelişmektedir (Ökmen, 2008). Gün geçtikçe, daha nitelikli bir çevrede yaşama isteği insan hakları düzleminde önemi daha da pekişmektedir. Kısacası, bireylerin ve toplumların diğer bireylere ve devlete karşı çeşitli güvencelere sahip olması, insan haklarının çeşitlenmesi anlamına gelir. Bu, etik düzeyde kabul gören belirli insan haklarının zaman içinde pozitif hukuk düzenlemelerine yansyarak yeni hakların ortaya çıkmasını beraberinde getirir. Bu süreç, durdurulamaz bir gelişme olarak kabul edilmektedir (Metlioğlu, 2021).

İnsan hakları, belirli bir listeyle sınırlı olmayan ve sadece bu listeye dayalı olarak yeni hakların tanımlanmadığı, tam tersine çağın gereksinimlerine göre yeni haklar yaratan ve mevcut hakların içeriğini değiştiren dinamik bir nitelik taşır. İnsan hakları felsefesi, sürekli evrilen bir yapıya sahiptir. Bu bağlamda, birçok ülkede, René Cassin gibi düşünürler, insan hakları alanından bahsederken, bu dinamik ve gelişen niteliği vurgulamışlardır (Ertan ve Kıvılcım-Ertan, 2013).

Kırsal yaşamdan farklı olarak, eğitim ve sağlık hizmetleri, kültürel olanaklar, altyapı donatıları, ekonomik çeşitlilik gibi unsurların daha yaygın ve örgütlü bir şekilde sunulduğu kent, kıra göre daha çekici bir konuma gelmektedir, bu da taşradan kentlere göçleri hızlandırmaktadır (Çeçen, 2020). Kent havasının insanlara bağımsızlık yüklemesi özgürlüklerin ve sivil yaşamın kent ile olan sıkı bağlantısını vurgular. Çünkü, kentteki fırsatlar ve avantajlar

kırsal bölgelere göre genellikle daha fazladır. Kent yaşamı, toplumsal, ekonomik, siyasi, kültürel ve fiziksel olanaklardan eşit bir şekilde yararlanma şansı sunar. Bu bakımdan, kentte yaşamak, fırsat eşitliği koşullarında yaşama hakkının bir parçası olarak her bireye tanınan bir pozitif hak olarak değerlendirilmelidir (Ertan ve Kırılcım-Ertan, 2013). Burada öncelikle kent kavramının tanımına bakmak gerekir.

Kent kavramı geniş bir anlam taşıyan ve çeşitli boyutları olan bir terimdir. Kent, genellikle bir yerleşim birimi olarak tanımlanır ve büyük bir nüfusu, yoğun bir yapılaşmayı, çeşitli ekonomik faaliyetleri, kültürel etkinlikleri ve altyapı hizmetlerini içerir. Kentler günlük yaşamın ihtiyaçların giderilmesine paralel şekilde toplumda görev paylaşımı ile ve farklı kesimlere göre düzenlendiği, aynı zamanda birçok kurumsallaşmanın yoğunluk kazandığı bir yerleşme merkezi olarak tanımlanabilir. Bu tanım, kenti sadece fiziksel bir mekân olmanın ötesinde, karmaşık bir sosyal organizasyonun ve kültürel çeşitliliğin bir birleşim noktası olarak ele almaktadır (Hayta, 2016).

Kent, içinde barındırdığı farklı meslek grupları, işbölümü yapıları ve kültür gruplarıyla birlikte bir sosyal dokuya ev sahipliği yapar. Aynı zamanda, yerleşik kurumsallaşmaların - yerel yönetimlerden ticaret odalarına, kültürel kurumlardan sivil toplum örgütlerine kadar - yoğun bir şekilde bulunduğu bir ortamı ifade eder (Keskin, 2012). Bu karmaşıklık, kentteki insan ilişkilerini zenginleştirir ve kent sakinlerinin günlük yaşamlarını etkiler. Kent, sadece fiziksel altyapısıyla değil, aynı zamanda bu sosyal dinamikleriyle de tanımlanır, bu da kenti sadece bir yerleşim yeri olmanın çok ötesinde bir yaşam alanı haline getirir (Karafakı, 2023).

Kent kavramı ve insan hakları arasındaki ilişki, kent yaşamının karmaşıklığı ve çeşitliliği üzerinden anlaşılabilir. Kentler, genellikle büyük nüfus gruplarını barındıran, sosyal, kültürel ve ekonomik açıdan zengin ve karmaşık yapılar sunan yerleşim birimleridir. İnsan hakları, bu karmaşıklık içinde önemli bir yer bulur. Adil konut ve imar politikaları, insan hakları açısından kritik bir faktördür. Herkesin uygun, güvenli ve sağlıklı konutlara erişimi olmalıdır. Aynı zamanda, kentlerdeki ulaşım, eğitim, sağlık hizmetleri gibi temel kamu hizmetlerine adil ve eşit erişim de insan hakları bağlamında önemlidir (Bayrak, 2023). Bu nedenle, kent planlaması ve yönetimi, insan hakları ilkelerine dayalı olmalı, kentsel alanlardaki çeşitli grupların eşitlik ve adalet içinde yaşamasını sağlamaya yönelik politikalar geliştirmelidir. Bu şekilde, kent yaşamı, insan haklarına saygı ve koruma prensipleriyle uyumlu bir şekilde geliştirilebilir.

3. Kentli Hakları

Kentli hakları, insan haklarının kent düzleminde uygulanması ve öne çıkmasıyla ortaya çıkan bir kavramdır. Bu nedenle kentli haklarını anlamadan önce, insan haklarını ve bu hakların kentsel düzlemdaki evrim süreçlerini değerlendirmek önemlidir. İnsan hakları bir arayışla beraber kutsal bir düşünceyi ifade eder; bu arayış, tüm insanların insanlıkları nedeniyle eşit haklara sahip olması gerektiğini ifade eder. İnsan hakları, yalnızca insan oldukları için herkesin sahip olması gereken temel hak ve ayrıcalıkların bütünüdür ve hiçbir yönetim tarafından bu haklardan yoksun bırakılmamaları gerektiğini vurgular (Negiz ve Yalçın, 2019). İnsan hakları, evrensel bir nitelik taşır ve herhangi bir siyasi, etnik veya kültürel aidiyete bakılmaksızın tüm insanları kapsar.

Kentli hakları, bu evrensel insan haklarının şehir yaşamı içinde nasıl uygulandığını ve geliştirildiğini ele alır. Kent düzleminde, konut, ulaşım, eğitim, sağlık gibi alanlarda insan haklarına odaklanarak şehir sakinlerinin yaşam kalitesini ve eşitliklerini artırmayı amaçlar.

Bu bağlamda, kentli hakları, insan hakları ideali ile şehir yaşamının özgünlükleri arasındaki etkileşimi ve gelişimi anlamamızı sağlar (Ökmen, 2008).

Kentli hakları, bireylerin kişisel gelişimleriyle birlikte, üretim, konaklama, dolaşma ve dinlenme gibi faaliyetleri gerçekleştirebilmeleri için gerekli olan kentsel yaşam ortamı ihtiyacından türemiştir. Bu temel ihtiyaçlar, kentli haklarının odak noktasını oluşturur. Kentli haklarının borçlusu ve alacaklısı, dayanışma hakları bağlamında kentli topluluğunu oluşturur. Her bireyin, yeterli kamu hizmetlerinden yararlanarak kendi onuruna uygun olarak kentte yaşama hakkına sahip olduğu kabul edilmelidir (Gönüllü, 2014). Bu hak, sosyal, kültürel ve ekonomik ihtiyaçların karşılanmasını içerir. Ancak, bu haklara sahip bireyler, aynı zamanda bu hakların doğru bir şekilde uygulanmasından sorumlu tutulmalıdır. Bu bağlamda, kentli hakları, sadece bireylerin kendi gelişim ve refahlarına odaklanmakla kalmaz, aynı zamanda kentsel topluluk içinde bir dayanışma ve sorumluluk duygusunu da içerir. Her bireyin bu haklardan yararlanma hakkı olduğu gibi, bu hakların sürdürülebilir ve adil bir şekilde uygulanması konusunda da sorumluluk taşıması gerekmektedir (Karasu, 2008).

Kentli hakları, sadece bireylerin sahip olduğu temel insan haklarına değil, aynı zamanda kentin bir parçası ve kentin şerefli bir varedeni olarak içinde yaşadığı şehrin kentsel ve çevresel normları

üzerindeki haklarını da içermektedir. Bu haklar, esas hakların yanı sıra ekonomik, sosyal hakları ve kentsel mekandaki dayanışma haklarını da kapsar. Bu durum, kentli haklarının, bireyin sadece kendi yaşamını sürdürme hakkını değil, aynı zamanda kentsel yaşamın ve çevresinin sürdürülebilirliği, normları ve kültürel değerleri üzerindeki etkileşimini de içeren somut bir hal aldığı bir durumu ifade eder (Pektaş ve Akın, 2010).

Bugün yerel yönetim ve insan hakları açısından önem taşıyan bir dizi temel belge bulunmaktadır, bunlar arasında Avrupa Kentsel Belgesi, Avrupa Kentsel Haklar Bildirgesi, , Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi gibi belgeler bulunmaktadır. Avrupada Kentsel Şartın kabul edilmesi, kent sorunlarına insan hakları açısından nasıl bakılacağı konusunda önemli bir adımdır. Bu, kentli haklarının dünyada bir lîretatür oluşturması açısından bir öncü adım olarak ifade edilebilir(Ökmen, 2013).

Lefebvre (2015), kentli haklarını sıra dışı bir durum olarak değerlendirmektedir. Lefebvre göre kentteki bu haklar ne başlagınçta olan doğal olarak nitelendirilen bir hak olarak kabul edilebilir ne de karşılıklı iradedden kaynaklanan bir hak olarak nitelendirilebilir. Lefebvre, kentte yaşayan kentlilerin, kentin sunduğu hizmetlerden dengeli ve haline uygun bir şekilde yararlanma hakkına vurgu yapar (Sadri, 2008). Aynı zamanda Lefebvre, bu hakkın hem bir haykırışın hem de bir talebin bir ifadesi olduğunu belirtir. Bu istekler, günlük yaşamın kentte karşılaşılan zorluklarına verilen tepkiyi ifade eder. Talep ise bu zorluklara karşı kentle bağların kopmaması ve kentte daha verimli, sağlıklı bir yaşam yaratma yetkisini içerir (Lefebvre, 2015). Bu perspektif, kentli

haklarını sadece bireylerin değil, aynı zamanda kentteki yaşam koşullarının iyileştirilmesine yönelik bir çağrı ve talep olarak ele almaktadır (Gönüllü, 2014).

Başka bir ifadeyle, toplumsal sorunlardaki artış, konutla ilgili ihlaller, yerleşim birimlerindeki yaşam koşullarındaki olumsuzluklar gibi faktörler, kent sakinlerinde kente karşı bir sahiplenme duygusu oluşturmuş ve ardından bu olumsuzlukların çözümü için hak taleplerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur (Karafak ıve Çetin, 2023). Bu süreç, kentli haklarının çeşitli biçimlerde ifade edilmesine yol açmıştır. Kentteki bireyler, çevresel, kültürel, toplumsal, siyasal sorunlara karşı çözüm süreçlerinde daha fazla söz sahibi olma arzusu, kentli haklarının ortaya çıkmasını ve gelişimini hızlandırır.

Avrupa Kentsel Şartı, kentli haklarının içeriği konusunda en belirgin ve somut tanımlamayı sunan bir belgedir. Günümüzde, kentli haklarının genel ifadesi, Avrupa Kentsel Şartı'nda 13 başlık altında özetlenmiştir (Köse, 2020):

- Ulaşım ve Dolaşım: Kent sakinlerinin etkili ve erişilebilir ulaşım sistemlerine sahip olma hakkı, toplu taşıma, yolların bakımı ve yaya dostu alanlar gibi unsurları içerir.
- Çevre ve Doğa: Kentlerin çevresel sürdürülebilirlik ve doğal kaynakların korunması açısından önem taşıması, kent sakinlerinin temiz ve sağlıklı bir çevrede yaşama hakkını içerir.

- Kentlerin Fiziksel Yapıları: Kentlerin altyapısı, kamu binaları, parklar, yeşil alanlar gibi fiziksel yapılarının düzenli, erişilebilir ve güvenli olma hakkı.
- Tarihi Kentsel Yapı Mirası: Tarihi yapıların korunması ve kentin kültürel mirasının sürdürülebilir bir şekilde kullanılması hakkı.
- Konut ve Kentsel Güvenlik: Herkesin uygun konutlara erişimi olması ve güvenli bir kentsel yaşam sürme hakkı.
- Kentlerdeki Özürlüler: Engelli bireylerin kentsel alanlara erişimini kolaylaştırmak ve yaşam kalitelerini artırmak amacıyla gerekli düzenlemelerin yapılması hakkı.
- Spor ve Boş Zamanları Değerlendirme: Kent sakinlerinin spor ve boş zaman etkinliklerine katılma imkanlarına erişimi ve bu alanlarda sosyal etkileşimde bulunma hakkı.
- Kültür ve Kültürlerarası Kaynaşma: Herkesin kentsel kültürel etkinliklere katılma, farklı kültürler arasında etkileşimde bulunma ve çeşitliliği kutlama hakkı.
- Kentlerde Sağlık: Kent sakinlerinin sağlık hizmetlerine erişim hakkı ve sağlıklı bir çevrede yaşama hakkı.
- Halk Katılımı: Kent sakinlerinin kent yönetimi ve karar alma süreçlerine katılma, görüş bildirme ve etkileme hakkı.

- Kent Yönetimi: Etkili, şeffaf ve adil kent yönetimi hakkı, kentsel hizmetlerin düzenli ve adil bir şekilde sunulması.
- Kent Planlaması: Kent sakinlerinin yaşam kalitesini artırmaya yönelik sürdürülebilir kent planlaması hakkı.
- Kentlerde Ekonomik Kalkınma: Herkesin kentteki ekonomik fırsatlardan adil bir şekilde yararlanma hakkı, iş bulma ve ekonomik kalkınmaya katılma hakkı.

Özetle, kentli hakları uluslararası bir metin çerçevesinde değerlendirildiğinde, bu değerlendirmenin odak noktası Avrupa Kentsel Şartı olmuştur. Bu metin, bir sözleşme niteliği taşımasına rağmen, kentli haklarını bir ilkeler kılavuzu olarak ifade eden literatürde önemli bir yere sahiptir (Yavuz, 2019). Şart, bağlayıcı bir özelliğe sahip olmamasına rağmen, kentli haklarının belirlenmesi ve geliştirilmesine yönelik önemli bir referans noktası olarak kabul edilmektedir.

4. Belediye Uygulamaları ve Kent Konseyleri

1580 Sayılı Belediye Kanunu, Türkiye'deki belediyelerin kuruluş, görev ve yetkilerini düzenleyerek, yerel yönetimlerin etkin ve verimli bir şekilde çalışmasını amaçlar. Bu kanun, Türkiye'nin belediyeçilik anlayışını ve yerel yönetimlerin sorumluluklarını belirleyen önemli bir belgedir (Gürbüz vd., 2014).

Belediye Kanunu'nda belirtilen görevler, belediyelerin yerel ihtiyaçları karşılamak, toplumun refahını artırmak ve kentlerin

sürdürülebilirliğini sağlamak amacıyla üstlendiği sorumluluklardır (Keskiner, 2006). Bu görevler, belediyelerin kent haklarını güvence altına alarak yerel halkın yaşam kalitesini artırmayı hedefler. Söz konusu görevlerin kent hakları bağlamında değerlendirmesi aşağıda verilmiştir (Çelik, 2013; Aygen, 2014):

a) Altyapı Hizmetleri (İmar, Su, Kanalizasyon, Ulaşım): Belediyeler, kent halkının yaşamını etkileyen temel alt yapı hizmetlerini sağlar. Bu, imar planlaması, su temini, kanalizasyon, ulaşım gibi konuları içerir. Bu hizmetlerin düzenli ve etkili bir şekilde sunulması, kent halkının günlük yaşamını olumlu yönde etkiler.

b) Çevre ve Temizlik Hizmetleri: Belediyeler, çevre düzenlemesi, temizlik, çevre sağlığına yönelik hizmetler sunarak kentin görünümünü korur ve halkın sağlığını güvence altına alır.

c) Güvenlik ve Acil Yardım Hizmetleri: Zabıta, itfaiye, acil yardım ve trafik düzenlemeleri gibi hizmetler, kentteki güvenliği sağlamak ve acil durumlara müdahale etmek amacıyla yürütülür.

d) Çevre Düzenlemesi ve Yeşil Alanlar: Belediyeler, kent estetiğini ve yaşanabilirliğini artırmak için çevre düzenlemesi yapar ve yeşil alanları imar eder.

e) Kültür, Sanat ve Turizm Faaliyetleri: Kent hakları kapsamında kültür sanat etkinlikleri düzenlemek ve turizm faaliyetleriyle kent kültürünü yaşatmak, toplumsal ve kültürel hayatın gelişmesine katkıda bulunur.

f) Spor Faaliyetleri: Spor alanlarının imarı ve spor faaliyetlerinin düzenlenmesi, kentteki sağlıklı yaşamı teşvik eder.

g) Sosyal Belediyecilik: Belediyeler, sosyal sorumluluk projeleri ve sosyal hizmetler aracılığıyla yerel halkın sorunlarını çözümlemeye yönelik çalışmalar yapar.

h) Eğitim ve Sağlık Hizmetleri: Belediyeler, okul binalarının inşaatı, bakım ve onarımı, eğitim faaliyetleri ve yerel halkın ihtiyacı olan sağlık hizmetleri konularında faaliyet gösterir.

i) Kültürel Değerlerin Korunması: Kentin kültürel değerlerini korumak ve yaşatmak için kültürel faaliyetlerin organizasyonu ve tarihi mekânların bakım ve onarımları belediyenin sorumlulukları arasındadır.

j) Toplumsal Gelişme İçin Kadın ve Çocuk Konukevleri: Toplumun toplumsal gelişmesini desteklemek amacıyla kadın ve çocuk konukevleri açmak belediyelerin sosyal sorumlulukları arasındadır.

k) Engellilere Yönelik Faaliyetler: Belediyeler, engellilere yönelik faaliyetlerde bulunarak toplumsal katılımı artırmaya çalışır.

l) Gıda Bankacılığı: Belediyeler, yerel ekonominin ve ticaretin gelişmesine yönelik hizmetleri kapsar. Bu, yerel işletmeleri desteklemek, ekonomik kalkınmayı teşvik etmek ve ticaretin canlanmasını sağlamak anlamına gelir.

Burada ön plana çıkan halkla ilişkiler çalışmaları, yerel yönetimlerin başarısını etkileyen kritik bir faktördür. Halka hizmet götüren yerel yönetimler, genellikle daha sınırlı bir coğrafyada faaliyet gösterir ve sürekli bir ilişki içinde oldukları yerel halkla etkileşimde bulunurlar. Bu yakınlık, yerel yönetimleri daha şeffaf hale getirir ve gerçekleştirilen hizmetleri halkın gözü önüne serer.

Günlük yaşamla ilgili hizmetlerin açıkça görülebilir olması, yerel yönetimleri daha denetlenebilir kılar (Sezgin, 2011).

Halkla ilişkiler çalışmaları, sadece iletişim kurma sürecinin ötesine geçer. Bu tür yönetimler, fiziksel çevresi olarak nitelendirilen yerel topluluğa çok yakın oldukları için, halkın bu yönetimlerin karar alma ve uygulama süreçlerine katılım isteğini artırır. Yerel yönetimler, sadece seçim dönemlerinde değil, sürekli olarak halkın beklentilerini ve ihtiyaçlarını anlamak, onlarla etkileşimde bulunmak ve geri bildirim almak zorundadır (Tarhan, 2007). Gelişen iletişim teknolojileri ve sosyal medyanın yaygınlaşmasıyla birlikte, halkla ilişkiler programları daha da önem kazanmıştır. Yerel yönetimler, halkla iletişimde etkili ve hızlı bir şekilde faaliyet göstererek, katılımcı demokrasi süreçlerini desteklemek ve toplumun yönetim süreçlerine daha fazla katılımını sağlamak zorundadır. Bu nedenle, halkla ilişkiler programlarının temel odak noktasının, halkın yönetim süreçlerine katılımını teşvik etmek ve sürdürmek olduğunu söylemek mümkündür (Özüpek, 2013).

Bu bağlamda, halkla ilişkiler çalışmaları, yerel yönetimlerin alt yapısını, hizmet verme biçimini ve karar alma süreçlerini düzenleyerek, halkın daha etkin bir şekilde katılımını teşvik eder. Halkla ilişkiler, bilgilendirme kampanyaları, topluluk toplantıları, anketler ve diğer iletişim araçları aracılığıyla yerel halkı bilgilendirir ve onların görüşlerini toplar (Erkul vd., 2013). Bu sayede, yerel yönetimler daha kapsayıcı ve çeşitli bir katılım elde edebilir ve halkın geri bildirimlerine dayanarak daha iyi kararlar alabilir. Bu süreç, halkın sadece seçim zamanlarında değil, sürekli olarak yerel yönetim süreçlerine katılımını sağlamayı amaçlar. Halkla ilişkiler

alışmaları, yerel halkın kendilerini daha fazla temsil edildikleri, anlaşıldıkları ve katılımda bulundukları bir yönetim süreci ile bağlantılı hissetmelerine yardımcı olur. Bu da yerel yönetimlerin daha demokratik, şeffaf ve halk odaklı bir yapıya evrilmesini destekler (Bağce, 2014).

Kent konseyleri, yerel yönetimlerin halkla ilişkiler çalışmalarında önemli bir rol oynar. Özellikle kent konseylerinin alt yapıları ve hizmet sunma biçimleri, seçim dışı katılımcı demokrasi süreçlerini etkili bir şekilde yönlendirebilir. Kent konseyleri, halkla ilişkiler faaliyetleri aracılığıyla yerel halkı bilgilendirir, topluluk toplantıları düzenler ve anketler gibi araçlarla halkın görüşlerini alır. Bu süreç, kent konseylerinin yerel halkın sürekli olarak yerel karar alma süreçlerine katılımını teşvik etmeyi amaçlar (Bozkurt, 2014).

Kent konseyleri, halkla ilişkiler çalışmalarını yürüterek yerel halkın kendilerini temsil edildikleri, anlaşıldıkları ve kararlara katılımda bulundukları bir yönetim süreci ile bağlantılı hissetmelerine yardımcı olur. Bu sayede, kent konseyleri, yerel birimlerin daha demokratik ve kentlilerin ihtiyaçlarına uygun bir odakta olmalarına katkıda bulunurlar. Kent konseyleri, seçim dışı katılımcı demokrasiyi destekleyerek, yerel karar alma süreçlerinin halkın çeşitli görüşlerini içermesine olanak tanır ve bu da daha kapsayıcı ve adil bir yerel yönetim ortamı oluşturur (Baran, 2018).

Kent konseylerinin ülkemizde yasal zorunluluk açısından yeni bir oluşum olmasına rağmen, uygulamada yeni bir kavram olmadığını belirtmek önemlidir. Kent konseylerine yönelik temel düzenlemeler, yeni belediye ve byşşehir belediyesi yasalarında yer almış olsa da, Türk yerel yönetim geleneğinde bu tür katılımcı

oluşumlar, tarihî bir geçmişe sahiptir (Kestellioğlu, 2011). 1930 yılında yasalaşan Belediye Kanunu'nun 13. maddesinde kentlerde hemşehrilik bilincini ve kent konseyleri gibi oluşumları destekleyen temel bir düzenleme içermektedir (Oktay, 2020). Bu madde, her Türk vatandaşının nüfus kütüğüne kayıtlı olduğu beldeye hemşehri olarak kabul edilmesini ve bu hemşehrilerin belediye işlerine katılım hakları olduğunu vurgular. Belediye Kanunu, her Türk vatandaşının belediye idaresine katılma hakkını açıkça ifade ederek, yerel yönetimlere katılımın önemini vurgular. Bu hükme dayanarak, bazı belediyeler Türkiye'de kent konseyleri benzeri yapılanmaları, 5393 sayılı yeni yasa yürürlüğe girmeden önce dahi oluşturmuşlardır. Bu durum, kent konseylerinin ülkemizde mevcut yerel yönetim geleneği içinde köklü bir geçmişe sahip olduğunu göstermektedir (Kaypak, 2011).

Kent konseylerinin üyeleri, kentlerin büyüklüğüne bağlı olarak 100 ile 600 kuruluş arasında değişebilir. Bu konseyler, kendi çalışma ilkelerini veya tüzüklerini hazırlayıp onaylar ve bu doğrultuda faaliyet gösterirler. Çoğu kentte, yerel yönetim, kent konseyinin etkinliklerini desteklemek amacıyla alınan kararları kendi meclis gündemlerine alarak tartışır, bu da kent konseyinin tavsiye niteliğindeki kararlarının hayata geçirilmesi konusunda önemli bir adım atılmasına olanak tanır. Programa sonradan katılan kentlerde, kent konseyleri oluşturulurken, başka kentlerdeki başarılı uygulamaların dikkate alındığı ve ilgili kente özgü bir modelin mevcut bilgi birikimi ve deneyim üzerine inşa edildiği gözlemlenmiştir. Bu yaklaşım, kent konseylerinin kendi dinamiklerini ve ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde esnek ve uyarlanabilir olmalarını sağlamaktadır.

Hizmetler erişim ve belediyelerin uygulamaları bağlamında kent konseyleri önemli bir role sahiptir. Kent konseyleri, yerel yönetimlerin hizmetlerini planlama, yönlendirme ve denetlemede bir araç olarak işlev görür. Belediyeler, halkın yerel ihtiyaçlarını daha etkili bir şekilde anlamak ve bu ihtiyaçlara uygun hizmetleri sunmak amacıyla kent konseyleri ile işbirliği yapabilirler (Demir, 2006). Halkın beklentilerini ve taleplerini doğrudan ifade etme mekanizması olarak kent konseyleri, belediyelerin sunduğu hizmetlere dair geribildirim toplama ve bu geribildirimi değerlendirme konusunda önemli bir rol oynar. Bu da belediyelerin hizmetlerini iyileştirmelerine ve toplumun ihtiyaçlarına daha etkili bir şekilde yanıt vermelerine yardımcı olur. Ayrıca, kent konseylerinin katılımcı demokrasiyi teşvik etme amacı, yerel yönetimlerin hizmet sunumunda daha şeffaf ve hesap verebilir olmalarını sağlar. Halkın, belediyelerin aldığı kararlara doğrudan katılımı ve bu süreçte etkili bir iletişim, hizmetlerin daha adaletli ve kapsayıcı bir şekilde dağıtılmasına olanak tanır (Beliince, 2019). Sonuç olarak, kent konseyleri, hizmetler erişim ve belediyelerin uygulamalarını daha demokratik, şeffaf ve halk odaklı bir yönde şekillendiren önemli bir araçtır.

5. Sonuç

Hizmetler erişim ve belediye uygulamaları, kentli haklarının temelini oluşturan önemli unsurlardır. Kentli hakları, kent sakinlerinin yaşam kalitesini artırmaya yönelik beklentilerini karşılamak üzere düzenlenmiş, çeşitli alanlarda hizmet sunumu ve katılımcılığı içeren bir dizi ilkeyi içermektedir. Bu haklar, belediyelerin kentliye sunduğu hizmetlere ve bu hizmetlere erişime odaklanır.

Hizmetler erişim, belediyelerin altyapı, çevre, eğitim, sağlık, ulaşım gibi temel ihtiyaçları karşılayan hizmetleri etkin ve adil bir şekilde sunması anlamına gelir. Belediye uygulamaları, bu hizmetlerin planlanması, yönetimi, izlenmesi ve iyileştirilmesi süreçlerini içerir. Bu bağlamda, belediyelerin kentli haklarına uygun şekilde hizmet sunumunu sağlamaları, sürdürülebilir ve kapsayıcı kentlerin inşası açısından kritik bir rol oynar.

Kentli haklarının temelini oluşturan hizmetler erişim ve belediye uygulamaları, şeffaflık, hesap verebilirlik, katılım ve adalet ilkelerine dayanmalıdır. Kent sakinleri, belediyelerin hizmet sunumlarına etkin bir şekilde katılmalı, ihtiyaçları ve önerileri dikkate alınmalıdır. Bu, yerel yönetimlerin daha etkili, adil ve sürdürülebilir politikalar geliştirmelerine olanak tanır.

Sonuç olarak, kentli hakları, belediyelerin kent sakinlerine yönelik hizmet sunumunu güçlendiren bir çerçeve sunar. Hizmetler erişim ve belediye uygulamaları, bu hakların etkin bir şekilde hayata geçirilmesini sağlamak için sürekli olarak geliştirilmeli ve güçlendirilmelidir. Bu sayede, yaşanabilir ve kapsayıcı kentlerin oluşturulması hedefine daha etkili bir şekilde ilerlenebilir.

Hizmetler erişim ve belediye uygulamalarının kentli haklarına olan etkisini artırmak için aşağıdaki öneriler hazırlanmıştır:

- Belediyeler, kent sakinlerini karar alma süreçlerine daha fazla katılım sağlamalıdır. Topluluk görüşleri ve geri bildirimler, hizmet planlaması ve uygulamasında önemli bir rol oynamalıdır.

- Belediyeler, hizmet sunumlarına dair kararları ve harcamaları şeffaf bir şekilde paylaşmalıdır. Bu, kent sakinlerinin belediye faaliyetlerini daha iyi anlamalarına ve takip etmelerine olanak tanır.
- Belediyeler, kentli hakları konusunda toplumları bilgilendiren ve eğiten kampanyalara öncülük etmelidir. Bu sayede kent sakinleri, sahip oldukları hakları daha iyi anlar ve kullanabilir.
- Belediye uygulamaları, kentsel nüfusun çeşitliliğini ve farklı ihtiyaçlarını göz önünde bulundurmalıdır. Hizmetlerin adil ve kapsayıcı bir şekilde dağıtılması için çaba harcanmalıdır.
- Belediyeler, teknolojiyi kullanarak hizmet sunumlarını iyileştirebilir ve kentlilere daha etkili bir şekilde erişebilir. Online platformlar ve mobil uygulamalar, kent sakinlerinin belediye hizmetlerine kolayca erişmelerine yardımcı olabilir.

Bu öneriler, kentli haklarına dayalı hizmet sunumlarını güçlendirmek ve toplumların daha etkin bir şekilde yerel yönetim süreçlerine katılımını sağlamak için önemli adımları içermektedir.

Kaynakça

Aygen, M. (2014). Sosyal belediyecilik üzerine bir inceleme: Elazığ Belediyesi örneği. *Fırat Üniversitesi Harput Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 173-192.

Bağce, H. E. (2014). Halkla ilişkiler ve vatandaş odaklı katılımcı yerel yönetim. *İnsan ve İnsan*, 1(1).

Baran, D. (2018). *Sosyal belediyecilik uygulamaları: Kırşehir Belediyesi örneği*, [Yüksek Lisans Tezi, Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü].

Bayrak, Ö. (2023). Sağlıklı kentler projesi açısından Uzunköprü ilçesinin değerlendirilmesi. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 25(Özel Sayı), 151-172.

Beliince, A. (2019). *Yerel hizmet sunumu, çocuklara yönelik hizmetler ve Karaman örneği*, [Yüksek Lisans Tezi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi].

Bozkurt, Y. (2014). Yerel demokrasi aracı olarak türkiye'de kent konseyleri: yapı, işleyiş ve sorunlar. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (40).

Çeçen, A. (2020). *İnsan hakları*. İstanbul: Astana Yayınları.

Çelik, A. (2013). Yerel özerklik açısından 5393 Sayılı Belediye Kanunu'nun genel bir değerlendirilmesi. *Suleyman Demirel University Journal of Faculty of Economics & Administrative Sciences*, 18(1).

Demir, İ. (2006). *Yerel yönetimlerin sosyal politika fonksiyonları Kocaeli Büyükşehir Belediyesi örneği*, [Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü].

Erkul, H., Baykal, T., & Kara, H. (2013). Kent konseylerinin sorunları üzerine bir inceleme: Çanakkale Kent Konseyi örneği. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(22), 85-105.

Ertan, A., & Kıvılcım Ertan, B. (2013). *Kentli hakları: Kent ve insan hakları bağlamında kentsel hizmetlere erişim hakkı*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Gönüllü, G. (2014). Çevresel-kentsel hakların gelişimi: Dünyada ve Türkiye’de kentsel haklar. *İnsan Hakları Yıllığı*, 32, 31-52.

Gürbüz, M., Yıldırım, U., & Belli, A. (2014). Büyükşehir Belediye Kanunu’nun Kahramanmaraş ili ölçeğinde analizi. *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(5), 102-135.

Hayta, Y. (2016). Kent kültürü ve değişen kent kavramı. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(2).

Karafakı, F. Ç. (2023). Göçün kent estetiği üzerine etkisi. *Afet ve Risk Dergisi*, 6(1), 351-366.

Karafakı, F., & Çetin, C. (2023). Kentlerde iyi olma halini destekleyen bütünsel kentsel tasarım yaklaşımı. *Asya Studies*, 7(23), 275-287.

Karasu, M. A., (2008). Kentli haklarının gelişimi ve hukuki boyutları, *TBB Dergisi*, 1(78), 37-52.

Kaypak, Ş. (2011). Katılımcı yönetim mekanizması olarak kent konseyleri, *Kent Konseyleri Sempozyumu Bildiri Kitabı*, 6-7 Mayıs 2011. 133-157, Bursa.

Keskin, E. (2012). Sürdürülebilir kent kavramına farklı bir bakış: yavaş şehirler (Cittaslow). *Paradoks Ekonomi Sosyoloji ve Politika Dergisi*, 8(1), 81-99.

Keskiner, Y. E. (2006). Belediye şirketlerinde stratejik plan zorunluluğu. *Türk İdare Dergisi*, 78(451), 21-30.

Kestellioğlu, G. (2011). Yerel demokrasi ve kent konseyleri: Kahramanmaraş örneği. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(1), 121-140.

Lefebvre, H., (2015). *Şehir hakkı*, I. Ergüden (Çev.), İstanbul: Sel Yayıncılık.

Metlioğlu, S. Ö. (2021). Kentte insan hakları ve kent hakkı. *OPUS International Journal of Society Researches*, 18(40), 2731-2743.

Negiz, N. & Yalçın, Ö., (2019). Kentli haklarının Türkiye eksenindeki yeri, Türkiye’de Toplum, Yerleşim ve Yönetim Tartışmaları: KAYSEM, 12, 326-340.

Oktay, T. (2020). 1920-2020 döneminde Türkiye’de belediyelerin gelişimi. *Medeniyet Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 171-223.

Ökmen, M. (2008). Bir insan hakkı olarak yerel haklar ve Avrupa kentsel şartı. *Yerel Siyaset*, 29, 13-18.

Ökmen, M., (2013). *Bir insan hakkı olarak kentli haklarının geliştirilmesi ve yerel yönetimler*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Özüpek, M. N. (2013). *Belediyelerde halkla ilişkiler*. Ankara: Eğitim Yayınevi.

Pektaş, E. K., & Akın, F., (2010). Avrupa kentsel şartları perspektifinde bir kentli hakkı olarak” katılım hakkı” ve Türkiye. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12(2), 23-49.

Sadri, S. Z., (2008). *Kentsel dönüşüm ve kent hakkı: Fener-Balat Rehabilitasyon Programı ve Santral İstanbul Projesi örnekleri*, [Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü].

Sezgin, M. (2011). Belediyelerde halkla ilişkiler ve halka dönük yönetim. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(1), 93-120.

T.C. Başbakanlık Kanunlar ve Kararlar Genel Müdürlüğü tarafından TBMM’ne gönderilen; 3.3.2004 Tarih ve B.02.0.KKG.0.10./101-849/1044 Sayılı Belediyeler Kanunu Tasarısı ve gerekçesi.

Tarhan, A. (2007). Halkla ilişkilerde tanıma ve tanııtma aracı olarak İnternet: Belediyelerin web sayfaları üzerine bir analiz. *Selçuk İletişim*, 4(4), 75-95.

Yalçın, Ö., & Sadıç, V. (2023). Kentli hakları bağlamında kentsel yaşanabilirliğin değerlendirilmesi: Isparta Örneği. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(3), 675-691.

BÖLÜM II

Nahide Opuz Davasının Türk Dış Politikası Üzerindeki Etkisi ve İstanbul Sözleşmesi

Hatice TATAR²

1.GİRİŞ

Şiddet kavramı, insanın var olduğu andan günümüze gelen, insanın yaşadığı her alanda sosyal, siyasal, psikolojik, biyolojik, kültürel ve ekonomik alanlardan etkilenebilen bir olgu olarak tanımlanmaktadır. Uygulanan kişide geçici veya kalıcı şekilde fiziksel, cinsel veya psikolojik acı ve zarar veren veya sayılan bu yollarla karşı tarafın ölümüne sebep olan şiddet, toplumdaki tüm sosyal ilişki alanlarında görülebilen bir eylemdir. Dünya Sağlık Örgütü’nün (DSÖ) yapmış olduğu tanımda ise şiddet, “Yaralanma, ölüm, psikolojik zarar, kötü gelişme veya yoksunluk ile sonuçlanan veya sonuçlanma olasılığı yüksek olan kişinin kendisine, başka bir

² Doktora Öğrencisi, İnönü Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler, hatice.tatar4646@gmail.com, Orcid: 0000-0003-4761-3122

kişiyi, bir gruba veya bir topluluğa karşı tehdit veya fiili olarak kasten kullanılması” olarak ele alınmıştır (WHO, 04.10.2021, www.who.int). Kadına yönelik şiddet ise kadınların, sadece sahip oldukları cinsiyetlerinden ötürü şiddet türlerinden birisi veya birden fazlasına maruz kalması anlamına gelmektedir.

Günümüzün küresel sorunu olan şiddet, sadece belirli toplumları değil dünya üzerindeki pek çok toplumu ilgilendiren, derinden etkileyen, tehdit eden, zarar veren ve çözülmesi gereken bir problem haline gelmiştir. Bu kapsamda küresel bir sorun olarak görülen kadına yönelik şiddetle mücadele kapsamında dünyanın pek çok yerinde ve Türkiye’de değişik yöntem ve politikalar oluşturulmaya çalışılmıştır. Fakat oluşturulan yöntem ve politikaların aksine Türkiye, kadınların maruz kaldıkları şiddetle mücadele kapsamında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) tarafından erkek şiddetinden koruyamadığı vatandaşı Nahide Opuz’a tazminat ödemekle cezalandırılan ilk ülke olmuştur. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin (AİHM) vermiş olduğu bu elzem kararın önemi, şiddet yaşayan ve ilgili kuruluşlara annesi ile birlikte defalarca şikâyetle bulunan Nahide Opuz’a karşı yetkili makamların kayıtsızlığı, işlevsizliği, tepkisizliği ve uygulama yetersizliğinin uluslararası alanda Türkiye’nin itibar kaybına sebep olmasıdır.

Bu çalışmada Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin, uluslararası bir sorun olarak kabul edilen kadına yönelik şiddet konusunda, ilk kez tazminat ödeme cezası kararının çıktığı Nahide Opuz davasının, Türkiye’nin dış politikasında ne tür değişimler ve etkiler yarattığı ve Türkiye’nin kadına yönelik şiddeti engellemedeki zayıflığını ortadan kaldırmak için davadan sonra attığı adımlar ve yaptığı uygulamalar incelenecektir.

Bu kapsamda çalışmada ilk olarak Türkiye’de kadına yönelik şiddet kavramı ele alınacak, daha sonra, Nahide Opuz davası ele alınıp incelenecek ve Türk dış politikasında etkilerine yer verilecek, ardından şiddeti önlemeye yönelik İstanbul Sözleşmesi ve diğer uygulama ve mekanizmalar incelenecektir. Son olarak ise Nahide Opuz davası ve imzalanan İstanbul Sözleşmesi’nin, Türk dış politikası üzerindeki etkisi, Türkiye’nin İstanbul Sözleşmesi’ne karşı tutumu değerlendirilmeye çalışılacaktır.

2. YÖNTEM

Bu çalışmada klasik literatürde sıklıkla kullanılan betimsel araştırma yöntemlerinden birisi olan doküman/literatür tarama yöntemi kullanılmıştır. Araştırma yapılırken basılı ve elektronik materyaller olmak üzere konu ile ilgili uluslararası sözleşme ve belgeler de dahil olmak üzere çoğu yayın incelenmiş ve değerlendirilmiştir. Bu çalışmanın yönteminde söz konusu olan “Nahide Opuz Davası” kadına yönelik şiddet konusunda temel bir tartışma yapılabilmesi için olgusal bir örnek olarak ele alınmıştır. Çalışmada Nahide Opuz davası, kadına yönelik şiddet, şiddeti önlemede atılan adımlar ve İstanbul Sözleşmesi arasındaki ilişkiler önemli bir çerçevede işlenmiş ve gelecek çalışmalarda gerekli analizlerin yapılmasında yardımcı olacak şekilde kurgulanmıştır.

3. TÜRKİYE’DE KADINA YÖNELİK ŞİDDET

Kadın, insanların üzerine konuştukları, fikir ürettikleri, açıklamalar yaptıkları ve söylemlerle yargılara ulaşarak kimliğini oluşturdıkları cinsiyet kategorisi üyesidir. Günümüz Türkiye’sinde kadın üzerine tartışmalar; kadının eğitimi, cinsiyet farklılıkları, erken evlilikler, cinsel şiddet ve cinayet ekseninde

gerçekleşmektedir. Türk kadının siyasi ve toplumsal hayattaki konumunun güçlenmesi adına 1990'lı yıllardan itibaren çeşitli yasal düzenlemeler yapılmış ve kadın-erkek eşitliğinin sağlanması için adımlar atılmıştır. Bu adımlardan birisi olan 1998 tarihinde yürürlüğe giren “Ailenin Korunmasına Dair Kanun” kadının güvenliğini tehdit eden durumlarda ve özellikle aile içi şiddet olaylarında kadınların korunması ile ilgili düzenlemeleri içermektedir (Dışişleri Bakanlığı, 10.10.2021).

Kadın ve erkeklerin doğuştan itibaren maruz kaldığı toplumsal cinsiyet kalıpları dünyanın pek çok yerinde birey yaşamını derinden etkilemektedir. Toplumsal cinsiyet farklılıklarının etkileri incelenirken Türkiye’de çoğu zaman kadınların maruz kaldığı ve kadın güvenliğini dolaylı yoldan tehdit eden, şiddet ve cinayet eylemlerini beraberinde getiren namus kavramı ve bunun sonuçları hakkında bilgi vermek konu açısından önemli olacaktır.

Kadın, toplumun pek çok alanında ikincil statüye sahip olan, ezilen, baskı gören, şiddete uğrayan, bir meslek sahibi olsa bile eve gelince ev işlerini yapmak zorunda bırakılan ve ataerkil toplum ile sürekli mücadele edendir (Elçi, 2011: 3). Türkiye’de kadınların nasıl oturup kalkacağından, nerelere gideceğinden, hangi ulaşım araçlarını kullanması gerektiğinden, ne zaman sevişebileceğine kadar vücudu ve hayatı ile ilgili pek çok tercihinde erkek iktidarın sahibi olduğuna inanılan namus kavramı rol oynamaktadır. Türkiye’de namus üzerinden disipline edilen kadın ve onun bedeni, ataerkil pratik ve yollardan saptığında kadının yaşamı çoğu zaman şiddet ve cinayete sonlanmaktadır (Koğacıoğlu, 2007: 92-93).

Namus kelimesi bireyler ve toplum için insanların sosyal yaşama adım attıkları andan itibaren önemli bir kavram olmuştur (Hotun Şahin ve Dinç, 2009: 124). Kadın için namus, uyması gereken cinsel kurallar bütünü anlamına gelmiştir. Bu kurallar arasında kadının evlenene kadar kocası için bekaretini koruması ve evlendikten sonra da kocası dışında başka erkeklerle cinsel ilişkide bulunmaması başta gelmektedir (Hamzaoğlu ve Konuralp, 2019: 53). Kadınların namusu ile erkeklerin namusu arasında toplumsal cinsiyete dayalı bir ayrım mevcuttur. Türkiye'de bir erkeğin namussuz olarak damgalanması “Güvenilmez ve karısının üzerinde cinsel denetim kurma yönündeki sorumluluklarını yerine getirmeme” anlamına gelmektedir. Kadın için ise namussuzluk “Kocasına ihanet, evlenmeden cinsel ilişki yaşama veya evlenmeden başka erkeklerle görüşme” anlamlarına gelmektedir. Kadın ve erkekler arasında namusun farklı anlamlar ifade etmesi toplumsal cinsiyet ilişkilerinin ataerkil doğasına bağlanmaktadır. Bu durum ise kadınların erkeklere bağımlı olmasını ve aralarında eşit olmayan ilişki zincirinin kurulmasına yol açmaktadır (Kocadaş, 2016: 30).

Namus, cinsel ahlakla ilgili iki değer ve bunların etrafında örgütlenen kurallar ile kadının ve erkeğin toplumsal cinsiyet rollerini belirlemektedir. Bunlar; utanç ve şeref kavramlarıdır (Peristiany, 1966: 180-181). Namus kadın için utanç, erkek için ise şeref değerleri çerçevesinde tanımlanır. Kadın kendi cinselliğinden duyduğu utançla erkeğin namusunu sakınmakta, erkek ise şerefi için kadının cinsel saflığını veya kendi namusunu şiddet ve zora başvurarak denetlemektedir (Yıldız Tahincioğlu, 2010: 142). Dolayısıyla kadının namusu denildiğinde temel obje yine erkek olmaktadır (Hamzaoğlu ve Konuralp, 2019: 53). İçerdiği şeref ve

utanç ikiliği kapsamında namus, cinselliğin önemli bir alanı olarak kalmamakta aynı zamanda erkeği, kadın üzerinde egemen kılmaktadır (Yıldız Tahincioğlu, 2010: 143). Tam bu noktada belirtmek gerekir ki, geleneklere bağlılığın güçlü olduğu toplumlarda namus, erkeğin kadın üzerindeki hakimiyetinin ve onun üzerindeki hiyerarşik konumunun en belirgin özelliğidir (Hamzaoglu ve Konuralp, 2019: 53). Böyle geleneksel toplumlarda yasalarca suç kabul edilmeyen kadın davranışları, “Erkek şerefi veya erkeklik gururu”na aykırı kabul edildiği için cinayetlerle cezalandırılmaktadır.

Namus cinayetinin işlenmesinin nedenleri arasında aile büyüklerinin sözünün dışına çıkmak, evli bir kadının kocasını aldatması, evli bir kadının başka bir adamla kaçması, evli kadının boşanması veya kocasını terk etmesi, boşanmış kadının yeni bir ilişkisinin olması, bekar bir kızın bir erkekle ilişkisinin olması, evli veya bekar kadının kaçırılması ve tecavüze uğraması verilebilir (Hotun Şahin ve Dinç, 2009: 124-125). Kadının bu davranışları göstermesi kadın için çizilen toplumsal cinsiyet sorumluluklarının dışına çıkmak anlamına gelmektedir. Kadın toplumun kendisine biçtiği rollere karşı bir davranış gösterdiği için namusu kirlenmiş olarak kabul görür ve kadının cezası ölüm olarak tanımlanır. Sadece bu yolla erkeğin kendisine ait sanılan kadının namusunu ve kendi namusunu temizleyerek namuslu kalabileceği düşüncesi oluşmaktadır (Altunel, 2012: 216). Geleneklerin gündelik yaşamda oldukça dikkate alındığı ve uygulandığı Türkiye’de namus adı altında öldürülen çok sayıda kadın ve kadının tarihini kanla yazmayı kendileri için onurlu gören çok sayıda erkek bulunmaktadır. Günümüzde hala aile büyükleri tarafından oluşturulan sözde namus

kurallarına uymayan kadınlar şiddete uğrayarak cezalandırılıp öldürülmektedir (Hamzaoglu ve Konuralp, 2019: 52).

Ele alınan ve incelenen şiddet kavramı insanın varoluşundan günümüze, insanın olduğu her alanda biyolojik, psikolojik, sosyal, kültürel ve ekonomik faktörlerden etkilenen çok çeşitli bir olgu olarak tanımlanmaktadır. Tüm dünyayı etkileyen savaşlardan, bir bireyin kendisine yönelik tutum ve davranışlarına kadar toplumdaki tüm sosyal ilişki alanlarında görülebilen, kişiye psikolojik anlamda zarar veren, bireysel özgürlüğe, bedensel bütünlüğe ket vuran ve kişinin bazı durumlarda ölümüne neden olan eylemlerin tümü şiddet başlığı altında yer almaktadır (Demirbağ Bolat, 2010: 1).

Bireylerde görülen saldırganlık durumunun eyleme dökülmüş hali olan şiddet davranışlarının meydana gelme süreçlerini açıklayan yaklaşımlar ve kuramlar mevcuttur. Bunlar arasında biyolojik, içgüdüsel, sosyolojik, psikolojik ve psiko-sosyal temelli yaklaşımlar bulunmaktadır (Körük, 2020: 93). Bu çalışmada şiddeti açıklamak için mevcut konu ile ilgili olarak toplumsal cinsiyet kuramı ele alınacaktır.

Toplumsal cinsiyet kuramına göre şiddetin kökenleri, sosyal hayatta var olan kadın ve erkek cinslerinin inşasında ilişki yapılarını belirleyen erkek egemenliğinde ve eşitsiz toplumsal cinsiyet yapısında yatmaktadır (Gök, 2016: 461). Toplumlarda yapay olarak sonradan oluşturulmuş olan kadın ve erkek toplumsal cinsiyet rollerinde farklılıklar mevcuttur. Kadınlardan nezaket, yumuşaklık, ev işlerine ilgi, çocuk doğurma ve çocuk bakma görevlerini yerine getirmesi beklenirken; erkekten para kazanma, evine bakma, ailenin reisi olma ve sözünü aile üyelerine dinletme beklenmektedir (Özalp, 2016: 31). Duygusallığın olumsuz bir özellik olarak algılandığı

erkek rolü içerisinde önemli olan kadın üzerinde otorite kurmaktır. Aksi takdirde erkek, toplum tarafından oluşturulmuş erkek kimliğine zarar geleceği telaşına kapılacak ve değersizleşme korkusu taşıyacaktır (Gök, 2016: 461). Toplumda var olan toplumsal cinsiyet kültürü ile kimliklerini kazanan ve bu ataerkil düzeni devam ettirmek isteyenler, bu kültür ve düzene yönelik müdahale ve saldırı durumlarında şiddeti bunu engellemek için kullanmaktadırlar. Bu mevcut ataerkil sistem ve eril iktidar ilişki zinciri, erkeklerin kadınları baskı altında tutmasına neden olmaktadır (Gök, 2016: 461).

Bunlarla beraber ülkemizdeki ataerkil kültürel yapı ve toplumun aile içinde meydana gelen şiddete yönelik takındığı tavır ve tutum şiddetin eyleme dönüşmesinde en az şiddet kadar önemlidir çünkü her iki cins tarafından içselleştirilen toplumsal cinsiyet kalıpları kadının kısıtlanması ve tahakküm altına alınması, başında sözlerini dinleyeceği eril bir iktidar zorunluluğu doğurarak kadını pasifleştirmektedir (Eken, 2017: 451). Bu noktada kadın üzerinde güç ve kontrol sağlama şiddetin en önemli nedenlerinden biri olarak ortaya çıkmakta ve erkek, gücünün sınırlandığı yerde şiddete başvurmaktadır (Gök, 2016: 461). Bu durumda ilişkilerini bitirmek isteyen kadınları öldüren erkekler, aslında yıllardır toplumsal cinsiyet fikirleri ile üzerinde hakimiyet kurdukları kadınların, bu hakimiyete karşı çıkarak ayrılma kararı vermesine bir tepki, hissettiği güçsüzlüğü örtme ve toplumsal cinsiyet kalıplarına göre güçlü erkeğin zayıf kadın üzerinde yeniden tahakküm, kontrol kurması ve istedikleri şekilde partnerini yönetme istekleri sonucu meydana gelmekte olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Bu kurama göre erkeğin kadına yönelik şiddeti ilişki veya aile içerisindeki, toplumsal cinsiyet kalıp yargıları ile oluşmuş olan, güç ve iktidarını

kaybetmemek amacıyla ortaya çıkmakta ve bu şiddet toplumsal cinsiyet kimlik ve rolleri ile desteklenerek, şekillenip, devam etmektedir.

4. KADINA YÖNELİK ŞİDDETİN SONUÇLARI

Şiddet bir kişinin, diğer kişi üzerinde belli bir hakimiyet kurması itaat ve bağılılığı sağlamak ve onu kontrol ederek yönetmek için uyguladığı davranıştır (A. C. Ovacık, 2008; K. Tatlıoğlu ve İ. Küçükköse, 2015). Şiddetin herhangi bir türüne maruz kalma, her kadında kısa ve uzun vadeli farklı etkiler doğurur (Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 22.10.2021, www.morcati.org). Şiddet sonrasında kadında ölümcül olmayan fiziksel ve psikolojik etkiler veya şiddetin devamında cinayet meydana gelmektedir. Kırık kemik, iç organ yaralanması, kalıcı sakatlıklar, depresyon, davranış bozuklukları, korku ve kadının intihara sürüklenmesi şiddetin sonuçları arasındadır (Subaşı ve Akın, 2003). Özellikle erkeğin kadından üstün görüldüğü kadın ve erkek rollerinin birbirinden katı şekilde ayrıldığı toplumlarda kadınların daha çok şiddete maruz kaldıkları görülmektedir (A. Z. Page ve M. İnci, 2008; A. Yanık vd., 2014).

Kadına yönelik şiddetin, doğrudan kadınların hayatına etki eden ve toplumsal açıdan çok yönlü olumsuz sonuçları vardır (Berber, 2020: 256). Şiddet mağduru kadınlar, psikolojik ve fiziksel olarak zarar görmekte ve yaşadıkları şiddetin etkisi ile hem ruhsal bütünlükleri hem de bedensel sağlıkları olumsuz etkilenmektedir. Kadınlar bir önceki bölümde sayılan şiddet türlerine maruz kalarak çeşitli fiziksel ve ruhsal yaralanmalar yaşamaktadır (Kazancı, 2010: 20). Fiziksel şiddet gören kadınların çoğunda fiziksel yaralanmaların yanı sıra psikolojik sorunlar da meydana gelmektedir (Sabit, 2019: 21). Aslında sadece fiziksel değil aynı zamanda cinsel, psikolojik,

ekonomik vb. şiddetin herhangi bir türüne maruz kalan kadınlar derin psikolojik sorunlar yaşamaktadırlar ve bunların arasında stres, obsesif-kompulsif rahatsızlıklar, kaygı bozukluğu ve yeme bozukluğu gibi birçok psikolojik rahatsızlık bulunmaktadır (Sezgin, 2019: 36).

Kadınlar şiddete maruz kaldıkça psikolojik sorunları da artmaktadır. Özellikle duygusal şiddetin diğer şiddet türlerine oranla kadınların psikolojisi üzerinde uzun vadeli olumsuz etkileri bulunmaktadır. Pek çok çalışmada duygusal anlamda örselenmiş kadınlar, duygusal/psikolojik şiddeti, ilişkinin en zor ve stres yaratıcı yönlerinden biri olarak tanımlamıştır (Kazancı, 2010: 21). Şiddete maruz kalmış kadın, şiddet eyleminin ardından, yaşadığı şiddet olayları arasında kendisine en fazla ağır gelen veya kendisini en fazla korkutan sahneleri istemsiz olarak gözünün önüne getirerek o korkuyu yeniden yaşamaktan kendisini kurtaramamaktadır. Bu anları unutmak ve yeniden yaşamak istemeyen kadınlar, yalnız kalmamaya çabalamakta, sürekli başkalarıyla sohbet etmekte ve kendi ile beraber zihnini de başka şeylerle meşgul ederek yormaya çalışmaktadır (DATEM, 22.10.2021, www.datem.org). Yine şiddete uğrayan kadınlarda daha sonra stres bozukluğuna bağlı olarak sürekli tehdit beklentisi içinde olma, sürekli şiddet anının hatırlanması, o görüntülerin zihni meşgul etmesi ve huzursuzluk meydana gelmektedir (Sabit, 2019: 22). Türkiye'de şiddet gören ve sığınma evlerine yerleştirilen 220 kadın ile yapılan bir araştırmada kadınların %48'inde travma sonrası stres bozukluğu (TSSB) ve %33'ünde ise depresyon geliştiği ortaya çıkmıştır. Aynı şekilde tecavüz ve cinsel şiddet yaşamış 1012 kadınla yapılan çalışmada bu

kadınlarda gelişen TSSB oranının %50 olduğu bulunmuştur (DATEM, www.datem.org, 22.10.2021).

Şiddetin kadınlarda meydana getirdiği bir diğer sonuç ise ölümcül olmayan fiziksel sorunlardır. Fiziksel şiddet yaşamış kadınların vücutlarında yaralar, ezikler, kırıklar, morluklar ve beyin hasarları meydana gelmektedir (Öztürk vd., 2016: 141). Ayrıca kadınlara yönelik uygulanan şiddetin tıbbi etkileri de oldukça büyüktür. Türkiye’de tıbbi yardıma aile içi şiddet nedeniyle başvuranların %95’i kadın ve acil servise partner şiddeti nedeni ile başvuran kadınların oranı ise %30 ile %40 arasında olmaktadır (Çetiner, 2006: 50). Şiddete uğrayan kadınlarda diğer yaralanmalardan daha fazla kafa, boyun, göğüs ve karın yaralanması meydana gelmektedir (Çetiner, 2006: 50).

Yapılan araştırmalara göre şiddete uğrayan kadınlarda, şiddet yaşamamış kadınlara oranla fiziksel fonksiyonlarının azaldığı, fiziksel semptomların arttığı gözlemlenmekle beraber (Gökkaya, 2011: 175) bu şiddeti yaşayan kadınlarda yaşam kalitesinin düştüğü, genel sağlık durumunun kötüleştiği ve sağlık kullanım hizmetinin arttığı gözlemlenmiştir (Çetiner, 2006: 50).

Maruz kalınan şiddet ve bu şiddetin bir gün sona ereceği umudunun bitmesi ile şiddetin ölümcül sonuçları ortaya çıkabilmekte ve bu psikolojiye dayanamayan kadınlar kendilerini öldürebilmektedir (Gökkaya, 2011: 176). İnsanın kendisini cezalandırmak veya kasıtlı şekilde dünyadan ayrılmak için giriştiği intihar (Apaydın vd., 2016: 11) birçok çeşitli faktörün etkisi ile gerçekleşen çok değişkenli, toplumsal, dini, kültürel ve ekonomik yönleri olan bir davranıştır (Tatlılıoğlu, 2012: 134). Kadınların

gerçekleştirdiği intihar vakalarının %80'inde ise sebep şiddettir (M. Altun, 2006; D. Kazancı, 2010). Yapılan bir araştırma, şiddet gören kadınların, kendilerine yönelik hissettikleri değersizlik, öfke, yetersiz olduğunu düşünme duyguları nedeniyle kendilerine zarar verici davranışlarda bulunabilme ihtimallerinin yüksek olduğunu göstermiştir (Kazancı, 2010: 22).

Türkiye'de kadına yönelik farklı düzey ve farklı biçimlerde gerçekleşen şiddet, en büyük insan hakkı ihlali olarak karşımıza çıkmaktadır. Kadınların çoğu hayatlarının bir döneminde, toplumsal yaşam içerisinde şiddete maruz kalmakta ve bu şiddetin fiziksel, psikolojik, cinsel veya ekonomik anlamda olumsuz etkileri ile mücadele etmektedir.

5. KADINA YÖNELİK ŞİDDETİ ÖNLEMEDE EMSAL KARAR: NAHİDE OPUZ (AKGÜN) DAVASI

Nahide Opuz (Akgün) davası Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin ilk kez Türkiye'yi, kadını, erkek şiddetinden korumakta yetersiz olduğu gerekçesi ile şiddet gören vatandaşına tazminat ödemekle cezalandırdığı ve kadına karşı şiddetle mücadeleye ciddi bir şekilde geçilmesinin sağlandığı bir dava olarak bilinmektedir. Davayı açan Nahide Opuz (Akgün), kendisinin ve annesinin ilgili makamlara şikâyetle bulunmalarına rağmen, aile içi şiddetten korunmadığı ve bu şiddet neticesinde annesinin can verdiği ve kendisinin de defalarca kez ağır şekillerde psikolojik ve fiziksel şiddete maruz kaldığını ifade etmiştir. Mahkeme, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine taraf olan Türkiye'nin Madde 2'de "Herkesin yaşam hakkı yasayla korunur.", Madde 3'te "Hiç kimse işkenceye veya insanlık dışı veya aşağılayıcı muameleye veya cezaya tabi tutulamaz." ve Madde 14'te yer alan "Bu sözleşmede yer alan hak

ve özgürlüklerden yararlanma cinsiyet, ırk, renk, din, dil, siyaset ve diğer kanaatler, ulusal veya toplumsal köken, ulusal bir azınlığa aidiyet, servet, doğum başta olmak üzere herhangi başka bir duruma dayalı hiçbir ayrımcılık gözetilmeksizin sağlanmalıdır.” (Council of Europe, www.hudoc.echr.coe.int, 18.10.2021) maddelerini ihlal ettiğine karar vererek ilk kez vatandaşına tazminat ödemekle cezalandırılan ülke olmuş ve bu Türkiye’nin kadına yönelik şiddetle ilgili dönüm yaşadığı bir karar haline gelmiştir.

Davaya konu olan 1972 doğumlu Nahide Opuz (Akgün) ve annesi Diyarbakır’da yaşamaktaydı. Nahide 1990 yılından itibaren annesinin yeni kocasının oğlu olan Hüseyin Opuz ile yaşamaya başlamış (Sönmez, 2020: 8) ve Hüseyin Opuz ile 1995’te evlenerek üç çocuğu olmuştur. Nahide evliliklerinin başından itibaren kocasından şiddet görmüş (Düğmeci ve Gürsel, 2019: 857) ve bu şiddetin dozu her geçen gün artmıştır. Nahide Opuz (Akgün), kocası Hüseyin Opuz’dan sıklıkla şiddet gördüğü için boşanma kararı almış ve bu dönemde ise Hüseyin Opuz, bu şiddeti eşinin annesine de yansıtmaya başlamıştır. Nahide Opuz (Akgün) ve annesi tarafından, Hüseyin Opuz’un maruz bıraktığı ve içinde bıçaklama ile arabayla ezme eylemlerinin de bulunduğu yedi ağır şiddet olayı adli makamlara ulaştırılsa da kovuşturma sırasında Nahide Opuz (Akgün) ve annesinin şikayetlerini geri çekmiş olmaları, adli makamlara yardımcı olmamaları veya ifadelerini değiştirmiş olmaları nedeniyle Hüseyin Opuz herhangi bir cezaya uğramamıştır. Nahide, şikayetlerinin ardından ifadesi alınan ve ardından serbest bırakılan kocasının kendisini tehdit etmesi nedeniyle şikayetlerini geri almış ve bu sebeple Hüseyin Opuz eylemleri nedeniyle yargılanmamıştır (Soyer Güleç, 2010: 30-31).

Mart 1998’de Hüseyin Opuz’un bıçaklı saldırısı ve arabayı Nahide’nin annesinin üzerine sürüp ağır yaralaması olayları sonrasında Nahide ve annesine yapılan muayenede bedenlerinde ciddi yaralanmaların meydana geldiği saptanarak iki kadına da darp raporu verilmiş ve Hüseyin Opuz tutuklanmasının ardından serbest bırakılmıştır. Buna rağmen Nahide Opuz (Akgün) ve annesinin yaralarının ciddiyeti nedeniyle yargılama sürmüş, 3 ay hapis ile cezalandırılan Hüseyin Opuz’un bu cezası daha sonra para cezasına çevrilerek serbest bırakılmasına karar verilmiştir.

Ekim 2001’de gerçekleşen bir başka olayda ise Nahide Opuz (Akgün), kocası tarafından 7 kez bıçaklanmış ve hastaneye kaldırılmıştır. Bu olayın ardından 8 taksitle ödemek üzere Hüseyin Opuz 839.957.040 TL para cezasına çarptırılmıştır (Düğmeci ve Gürsel, 2019: 858). Nisan 1998 ile Kasım 2002 tarihlerinde Nahide ve annesi tehdit edildikleri ve yaşadıkları şiddet nedeniyle Hüseyin Opuz’u adli makamlara şikâyet etmiş, tutuklanmasını ve hakkında dava açılmasını istemişlerse de Hüseyin Opuz sorgulanmış, ifadesi alınmış ve yeniden serbest bırakılmıştır.

11 Mart 2002 tarihinde şiddetten kurtulmak için İzmir’e taşınıp yeni bir hayata başlamaya karar veren Nahide Opuz (Akgün) ve annesinin içerisinde bulunduğu nakliye arabası Hüseyin Opuz tarafından kenara çekilmeye zorlanmış ve yolcu kapısını açan Hüseyin Opuz silah ile ateş ederek Nahide Opuz (Akgün)’ün annesini olay yerinde öldürmüştür (KAHDEM, www.kahdem.org, 18.10.2021). Hüseyin Opuz’a bu olayın ardından insan öldürme ve ruhsatsız silah bulundurma suçlarından dava açılmıştır. Hüseyin Opuz ifadesinde annesinin Nahide’yi ahlaksız yaşam sürmeye ikna ettiği ve olay esnasında Nahide’yi satacağını söylemesi nedeniyle

kendini kaybedip namusu ve çocukları adına onu öldürdüğünü söylemiştir (Mor Çatı Derneği, www.morcati.org.tr, 18.10.2021). Davada sanığın kışkırtılması sonucu cinayetin işlenmesi ve duruşmalardaki iyi hal sebebiyle ceza indirimine gidilerek Hüseyin Opuz 15 yıl 10 ay ve 180 TL para cezasına mahkûm edilmiştir (Düğmeci ve Gürsel, 2019: 858).

Durumu daha vahim hale getiren ise Nahide ile annesinin yaşadıkları her şiddet olayı ardından yetkili makamlara başvurmaları ve daha sonra bu makamlarca şikayetlerini geri çekmeleri konusunda ikna edilmeye çalışılmaları ve kocanın olaylar neticesinde para cezasına çarptırılarak, delil yetersizliği nedeni ile her olay sonrası serbest bırakılmasıdır. Bu noktada Nahide ve annesinin yaşadığı şiddet olaylarını yetkili makamların tolere ettiği açıkça görülmektedir (Sönmez, 2020: 8). O dönemde yürürlükte olan Ceza Kanunu'na göre yaralamalar 10 günden az iş göremez raporu alacak şekilde ise ve şikayetçi de şikayetini geri çekerse davanın görülmesine devam edilmemekteydi. Bununla birlikte bu olayların gerçekleştiği dönemde çıkan “Ailenin Korunması Hakkında Kanun” nedeniyle bir önlem alınma yoluna da gidilmemiştir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Opuz davasının sonunda verdiği kararda da kadına yönelik şiddet, toplumsal cinsiyet ve güç eşitsizliğine dayalı bir sorun olarak algılanmaya başlanmış ve bu sorunun temelinde ise ataerkil düşünce ve yapıların toplumun her kademesine ve özellikle hukuk sistemi ve emniyet güçlerine kadar sirayet ettiği sonucuna ulaşılmıştır (Sönmez, 2020: 7).

Nisan 2008 tarihinde Hüseyin Opuz hakkında yeni bir şikâyetle bulunan Nahide Opuz (Akgün) önlem alınmasını istemiş ve (Düğmeci ve Gürsel, 2019: 858) tüm bu yaşananların ve

annesinin kaybından sonra Nahide Opuz (Akgün) Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne başvurmuş, yaşadığı şiddet ve tehditlerin ilgili makamlarca dikkate alınmadığı ve suçlu olan kocasının ceza verilmeyerek serbest bırakıldığını iddia etmiştir. Buna ek olarak Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı'na yapmış oldukları sayısız şikâyetle rağmen kendisinin ve annesini korumak için hiçbir önlemin alınmadığı ve ilgili makamların görevlerini yerine getirmeyerek onları kocasının insafına bıraktıklarını belirtmiştir (Sönmez, 2020: 8).

Mahkeme bu iddiaların üzerine Türkiye'deki ilgili makamlardan açıklama talep etmiş, makamlar ise eski eşin fotoğraf ve parmak izinin tutuklama emriyle birlikte karakollara dağıtıldığını söyleyerek kendilerini savunmuştur (Düğmeci ve Gürsel, 2019: 858). Türkiye'deki yetkililer savunmasında, Nahide ile annesinin şikayetlerini geri çekmeleri, ilgili tarihte yürürlükte bulunan ceza kanununda cezai işlem takibinin başvuranın şikayetine bağlı olması ve yaşanan şiddet olayı sonucu en az 10 gün çalışamaz raporu sunulması zorunluluğundan adli ve kolluk makamlarca işlem yapılması için delillerin yeterli olmadığı iddia edilmiştir (Sönmez, 2020: 8).

Tarafların sunduğu belgeleri ve savunmalarını inceleyen Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Türkiye'nin özen yükümlülüğünü yerine getirmediği, kadınlara yönelik toplumsal cinsiyet temelli şiddeti önleyecek önlemleri almadığı, mağdurları korumadığı ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 2., 3. ve 14. maddelerini ihlal ettiğine hükmetmiştir. Bu noktada bu dava toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti ayrımcılık tipi olarak kabul ettiği ve özen yükümlülüğünü tartıştığı ilk karar olması bakımından

önemli olmuştur (Çağlar Gürgey ve Yücel Dericiler, 2019: 239). Mahkeme yapmış olduğu araştırmalarda Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Madde 2’de geçen “Yaşam hakkını ihlal”, Madde 3’te geçen “İşkence ve kötü muameleye maruz kalma” ve Madde 4’te bulunan “Ayrımcılık yasağı”nın da ihlal edildiği sonuçlarına ulaşmıştır.

AİHM, Türkiye yargısının başvuru ve annesinin yaşadığı şiddete karşı ayrımcı ve pasif kaldığını, bu şiddetin toplumsal cinsiyete dayalı ortaya çıktığını, Türkiye’de aile içi şiddetin en çok kadınları etkilediğini ve yargının bahse konu olan bu ayrımcı ve pasif tutumunun aile içi şiddetin sürmesine yol açan bir hava oluşturduğuna (Arslan Öncü, 2013:18) ve Nahide Opuz (Akgün)’e 36 bin 500 Euro tazminat ödemesine karar vermiştir.

6. TÜRKİYE’DE KADINA YÖNELİK ŞİDDETLE MÜCADELEDE UYGULAMA VE MEKANİZMALAR

Kadına yönelik şiddetin sonlandırılmasına yönelik çalışmalar tüm dünyada ve Türkiye’de değişik yöntem ve politikalarla yürütülmektedir. Türkiye’de şiddetle mücadelede kamu, sivil kuruluşlar ve tüm toplumun iş birliği ve çabaları elzemdir (Tatlılıoğlu ve Küçükköse,2015: 200). Elbette ki mücadele mekanizmalarından en etkilişi erkeğin meşru olarak kabul ettiği şiddetin, devlet tarafından kabul edilmemesi ve suç olarak görülmesi olacaktır (Öztürk, 2014: 265). Türkiye’de kadınların yaşadıkları şiddetin faillerinin cezalandırılabilmesi ve kadınların haklarının korunabilmesi amacıyla yapılacak etkili çözüm ve kontrol ile beraber caydırıcı olarak ulusal ve uluslararası düzeyde çeşitli çalışma ve düzenlemeler de gerekmektedir (Solmaz, 2014: 26).

6.1. İstanbul Sözleşmesi

Nahide Opuz (Akgün)'ün yaşadığı şiddet olaylarının ilham kaynağı olduğu Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi, çoğunlukla kısa adıyla telaffuz edilen ve bilinen İstanbul Sözleşmesi, kadına yönelik yapılan özel alanda veya kamusal alanda meydana gelip gelmemesine bakılmaksızın ve yine aynı şekilde şiddeti uygulayanın, şiddet mağduru ile herhangi bir biyolojik bağının olup olmadığına bakılmaksızın meydana gelen veya gelme ihtimali bulunan şiddeti önlemesi ve kadına yönelik şiddetle mücadele edilmesini amaçlayan, ilk kez İstanbul'da imzaya açıldığı için İstanbul Sözleşmesi olarak tanınan uluslararası bir sözleşmedir. Türkiye'nin ilk imzacılarından birisi olduğu ve kadına yönelik şiddeti önlemede kapsamlı yenilikleri bünyesinde barındıran bu sözleşme, imzacısı olan tüm ülkeleri hukuki olarak bağlamakla birlikte, daha önce imzalanmış kadına yönelik şiddeti önleme ve bu şiddetle mücadele edilmesi için öneri ve yaptırımlarda bulunan diğer sözleşmeleri, uluslararası standartları, ülkelerin uygulamalarını ve ulusal ve uluslararası kurumların içtihatlarını düzenlemiştir (Bakırcı, 2015: 134-135).

Sözleşmede kadına yönelik şiddetin kaynağını, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinden aldığı, kadın ve erkek arasında var olan ve toplum tarafından oluşturulan çarpık güç ilişkilerinin kadınları, erkekler karşısında ikinci sıraya ittiği ve bu yolla toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin ortaya çıktığı yer almaktadır. Sözleşmenin amacı, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden arınmış, şiddetin sona erdiği ve kadının yalnızca cinsiyetinden dolayı maruz kaldığı erkek şiddetinin

yaşanmadığı bir Avrupa oluşturmaktır (Council of Europe, rm.coe.int, 11.11.2021).

Nahide Opuz (Akgün) davasının tüm dünyada yankılanması ve yaşattığı travma, zaten uzun süredir kadına karşı şiddeti önleme ve bu şiddetle mücadele etme yönünde çalışmalar yürüten Avrupa Konseyi'nin çalışmalarını hızlandırmıştır. Bu yoğun çalışmaların nihayetinde, 2008 yılından 2010 yılına kadar kadına karşı şiddeti önleme konusunda bir metin hazırlanarak 2011 tarihinde İstanbul'da imzaya açılmıştır (Tekçe, 2019: 66).

Sözleşmenin adında her ne kadar “Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi...” ifadesi yer alsada sözleşmenin içeriğine bakıldığında herhangi bir cinsiyet ayrımı yapmadan, şiddete uğrayan veya uğrama tehlikesi yaşayan herkesi bu şiddetten koruma amacı taşıdığı görülmektedir. Bununla birlikte sözleşme, nesilden nesle aktarılacak gelen ve geleneklerle güçlenen toplumsal cinsiyet kalıplarının ortadan kaldırılması ile hem kadını hem de erkeği rahatlatma ve elbette ki kadın-erkek eşitliğinin tesisini sağlamayı amaçlamaktadır. Sözleşmeyi imzalayan ve taraf olan devletler, sözleşmenin getirmiş olduğu kadına yönelik şiddeti önleme, bu şiddetle mücadele etme, bunun için uygun politikaların oluşturulması, kurumların kurulması, eğitimlerin verilmesi ve yeniliklere gidilmesi gibi birtakım yükümlülüklerle sorumlu tutulmaktadır (Bayraktar, 2018: 94-95). Tam olarak 1 Ağustos 2014'te yürürlüğe girmiş olan sözleşme, günümüzde 45 ülkesi tarafından imzalanmış fakat yalnızca 32 ülke tarafından onaylanmıştır (Euronews, tr.euronews.com, 13.05.2024).

Sözleşmeyi imzalayıp onaylayan devletlerde, sözleşmenin getirdiği yükümlülüklerin daha hızlı, etkili ve şeffaf bir şekilde

takibinin yapılabilmesi için bir izleme mekanizması olarak düşünülen ve kısa adı GREVIO olan “Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddete Karşı Eylem Uzman Grubu” adında bir kurum oluşturulması yoluna gidilmiştir (Tekçe, 2019: 86). GREVIO’nun asıl amacı ve önemi, sözleşmeyi onaylayan devletlerin ilgili kurumları ile iletişim halinde olmak ve gerektiğinde yardımlarda bulunmak, aynı zamanda işbirliği yaparak birlikte hareket edebilmeyi sağlamaktır. Bu amaçla devletlerin ilgili makamlarını gerektiğinde inceler, bilgi ister, rapor bekler ve ziyaretlerde bulunarak yerinde denetim yapar (Tekçe, 2019: 88).

Yukarıda da ifade edildiği gibi sözleşme, yalnızca kadınları ve kadınların maruz kaldığı şiddeti önleme konusuyla ilgilenmekle kalmamakta aynı zamanda toplumsal cinsiyet kalıplarının kadın ve erkeğe ayrı şekillerde dayattığı bazı geleneksel rolleri ve toplumda dezavantajlı durumda bulunan, cinsiyetlerine bakılmaksızın, tüm bireylerin maruz kaldığı şiddet türlerini kapsayan bir noktada bulunmaktadır.

6.2. 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun

Şiddete uğrayan veya uğrama tehlikesi yaşayan kişilerin en temel insan hakkı olan yaşam hakkını korumak, bunları rehabilite etmek, kadın cinayetlerini bitirebilmek ve kurumlar arası iş birliği amacıyla (Öktem Songu ve Şahin Emir, 2020: 1158) TBMM tarafından 8 Mart 2012 tarihinde kabul edilen ve amacı şiddete uğrayan veya uğrama tehlikesi bulunan kadınların, çocukların, aile bireyleri ve ısrarlı takip mağduru olan kişilerin korunması ve bu kişilere yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla alınacak tedbirlere ilişkin usul ve esasları düzenleyen 6284 sayılı “Ailenin Korunması

ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun” Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ile Türkiye’nin taraf olduğu uluslararası sözleşmeleri özellikle de Avrupa Konseyi’nin İstanbul Sözleşmesi’ni esas almıştır (Ceylan, 2013: 20).

6284 sayılı kanunda şiddete uğramış veya uğrama tehlikesi olan kişilerle ilgili koruyucu tedbirler ve bu kişilere şiddet uygulayan veya şiddet uygulama ihtimali bulunan kişilerle ilgili önleyici tedbirler ayrı ayrı düzenlenmiştir (Günay, 2012: 650). Söz konusu kanun şiddete uğrayan kadının evli olup olmamasına, şiddetin aile içinde gerçekleşip gerçekleşmediğine bakılmaksızın tüm kadınları kapsamına almıştır. Bununla beraber çocuklar ve en geniş anlamda aile kavramına dahil bireyler de kadın tarafından korunmaktadır (Öktem Songu ve Şahin Emir, 2020: 1159).

Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun kapsamında şiddete uğrayan veya uğrama tehlikesi olan her birey şikâyetle bulunarak 6284 sayılı kanun kapsamında öngörülen şu tedbirleri talep edebilmektedir;

- Kendisine ve eğer varsa çocuğuna güvenli ve uygun bir barınma yeri,
- Geçici maddi yardım,
- Psikolojik, mesleki, hukuki ve sosyal bakımdan danışmanlık hizmeti,
- Hayati tehlikesinin olması durumunda geçici koruma altına alınma,
- Korunan kişinin çocukları varsa kreş imkanının sağlanması (Soybaş, 2012: 68).

6284 sayılı kanun, yukarıda sayılan tedbirlere ek olarak, şiddete uğrayan veya uğrama tehlikesi yaşayan kişilerin korunması ve güvenliğin sağlanması amacıyla hâkim tarafından işyeri, kimlik ve yerleşim yerinin değiştirilmesi; mülki amir tarafından geçici barınma yeri sağlanması, maddi yardım, rehberlik hizmeti ve geçici koruma altına alma; kolluk amiri tarafından verilebilecek çeşitli koruyucu tedbirleri içermektedir (Günay, 2012: 656). 6284 sayılı kanun aile yaşamı içerisinde ve aile yaşamı dışında kadınlara, çocuklara ve bireylere karşı uygulanan şiddetin önlenmesi, mağdurun korunması ve uygulanan şiddetin hızlı yöntemlerin kullanılmasıyla önlenmesini amaçlamakta olan bir kanundur.

6.3. Şiddeti Önleme ve İzleme Merkezleri-ŞÖNİM

Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'un "...şiddetin önlenmesi ile koruyucu ve önleyici tedbirlerin etkin olarak uygulanmasına yönelik destek ve izleme hizmetlerinin verildiği şiddeti önleme ve izleme merkezleri kurar." 14. maddesi (Mevzuat Bilgi Sistemi, 14.11.2021, www.mevzuat.gov.tr) çerçevesinde Şiddeti Önleme ve İzleme Merkezleri'nin (ŞÖNİM) kurulmasını öngörmektedir. ŞÖNİM'ler kadına yönelik şiddet eylemleriyle mücadelede tek çatı, koruyucu ve önleyici tedbirler alma konusunda yapılan yeni bir düzenleme modeli olarak doğmuştur (Altıparmak, 2015: 454).

Kadına yönelik şiddetin önlenmesi, izlenmesi ve 6284 sayılı kanunun etkin bir şekilde uygulanması amacıyla koordinasyonda "tek kapı" prensibi içinde kurulan ŞÖNİM'ler sürekli olarak kurumlar, kolluk kuvvetleri, kadın sivil toplum kuruluşları, barolar, adli kurumlar ve sağlık kuruluşlarıyla iş birliği halindedir (Alican Şen, 2018: 141). Bu merkezler 6284 sayılı kanun kapsamında verilen

tedbir kararlarının etkin bir şekilde uygulanmasına yönelik destek ve izleme hizmetleri ile tedbirlerin takibini yapmakla görevlendirilmiştir (Düğmeci ve Gürsel, 2019: 851).

Şiddet mağduru kadınların başvuruları sonrası yerleştirildikleri ilk kabul birimi, konukevleri ve gerektiğinde bakanlıklarla koordineli çalışan ŞÖNİM’ler, mağdurların emniyet birimleri tarafından ilk getirildikleri yerler olmaktadır (Altıparmak, 2015: 454). Bununla beraber bünyesinde çalışan personeller vasıtasıyla şiddete uğramış kadınların mağduriyetlerinin giderilmesi konusunda çeşitli kurumlarla da iletişime geçmektedir (Düğmeci ve Gürsel, 2018: 851).

Bunlara ek olarak ŞÖNİM’de şiddet mağdurlarına sunulan hizmetler şu şekilde sıralanabilir;

- “Psiko-sosyal destek hizmeti,
- Hukuki destek hizmeti,
- Eğitim ve mesleki destek hizmeti,
- Sağlık destek hizmeti,
- Ekonomik destek hizmeti,
- Geçici barınma hizmeti” (Reçber, 2018: 371).

Şiddeti önleme ve izleme kurumu olan ŞÖNİM, şiddet eğilimli kişilerin fazla olduğu toplumda, kadınların mekân sınırlaması olmaksızın her alanda şiddete uğrama tehlikesinin bulunması nedeniyle kadına karşı şiddete yönelik farklı koruma mekanizmalarını düzenlemesi bakımından önemli bir kurumdur.

6.4. Nahide Opuz (Akgün) Davasının Türk Dış Politikası Bakımından Sonuçları ve İstanbul Sözleşmesin’ne Yönelik Tutumun Değerlendirilmesi

Ele alınan toplumsal cinsiyet kuramı ile beraber Türkiye’ye bakıldığında her ne kadar kadınlar eşitlik alanında hukuki kazanımlar elde etmiş olsa da toplumdaki hâkim erkek egemenliği sorunu, kadının değil ailenin merkezde olduğu politikalar, siyasi kişiliklerin ifadeleri ve kararları ile devam etmektedir. Bu sorunlar, her ne kadar yasalarda “Kadın-erkek eşittir.” ifadesi geçse de toplumda kadınların anne veya eş rolleri ile değerlendirilmesine ve toplumda kadının haklarından erkekler kadar faydalanamamasına neden olmaktadır. Bu noktada feminist yaklaşım toplumda, sonradan inşa edilmiş özel alan-kamusal alan ayrımı ile kadınların kamusal alandan dışlanıp, ötekileştirildiği ve özel alanın aktörü olarak sınırlandırıldığını vurgulamaktadır. Özel alana hapsedilmiş olan kadın bu alanın tek hâkim aktörü olmamış, kamusal alanın hâkimi olarak tanımlanan bir koca, baba, abi veya erkek kardeş başta olmak üzere kadının, bir erkeğe bağlı olması sağlanmıştır. Türkiye’de özel alan denildiğinde hane içi ve aile vurgulanmakta ve kadına yönelik şiddet de en çok aile içerisinde meydana gelmektedir (Council of Europe, www.rm.coe.int, 21.11.2021). Kadınlar özel alan içerisinde toplumsal cinsiyet rollerinin gereklerini yerine getirip ev işleri, çocuk bakımı, yemek yapımı vb. işlerle görünmez emek harcarken bir yandan da ev içi şiddete maruz kalmaktadır. Devletin bu noktada özel alana müdahale edip şiddete uğrayan vatandaşını koruma ve bu şiddeti önleme görevi kaçınılmazdır. Devletin özel alan olarak betimlenen kadına yönelik şiddeti önlemesi, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın “Herkes din, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin

kanun önünde eşittir. Kadın ve erkek eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür.” (Gözler, 2015: 97) ifadesi geçen 10. maddesi gereği zorunludur. Bu madde ile devletin tüm vatandaşlarına eşit yaklaşması gerektiği ve eşitliği tesis etmede sorumlu olduğu belirtilmektedir.

Türkiye’de özel alan ve kamusal alan ayrımı, toplumsal cinsiyet eşitsizliğiyle beraber sürerken, yapısal bir sorun olarak kadına yönelik şiddet de her geçen gün dozunu arttırarak devam etmektedir. Yapılan araştırmalar toplumda var olan tüm şiddet türlerinden en fazla etkilenenlerin kadınlar olduğunu ve güvenlik ortamının tüm şiddet türlerinin ortadan kalkmasıyla sağlanabileceğini ortaya koymuştur. 2008 yılında gerçekleştirilen “Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet” araştırmasında Türkiye’de kadınların %39 fiziksel şiddet, %15 cinsel şiddet, %42 oranında kadının ise her iki şiddetten en az birini yaşadığı ortaya çıkarılmıştır (TÜİK, 2012: 114). Kadına yönelik şiddetin nedenlerinin belirlenmesine ilişkin yaklaşımlar incelendiğinde ise kadınların yemeği yakmalarının, eşine karşılık vermelerinin, çocuklarıyla yeteri kadar ilgilenmemenin, cinsel ilişkiyi kabul etmemenin, eşe haber vermeden evden çıkmanın fiziksel şiddetin ortaya çıkmasına zemin hazırladığı bulunmuştur (Somunoğlu İkinci, 2014: 24).

Toplumsal cinsiyet ve şiddet, içerisinde güç ilişkisi ve hiyerarşiyi barındırması nedeniyle erkekleri toplumsal cinsiyet hiyerarşisinde güçlendirmekte ve toplumsal cinsiyetin belirlediği roller, sınıflar, eğitim, meslek vb. kaynaklardan da erkekler gücünü arttırarak faydalanmaktadır. Toplumsal cinsiyet rolleri nedeniyle siyasette, eğitimde, sosyal ve mesleki hayatta erkeklere daha fazla

imkân verilmesi ve kadınların bu imkanlara erişim sıkıntısı çekmesi nedeniyle erkekler, kadınlara oranla daha avantajlı olmaktadır. Bu gücü ve avantajları elinde tutmak isteyen erkekler, toplumsal cinsiyet rollerinin oluşturduğu baskın erkek egemenliğinden beslenerek kadınlar üzerinde baskı kurmaya, onları denetlemeye, cinsiyetlerinden dolayı ayrımcılık yapmaya, ötekileştirmeye ve şiddet uygulamaya eğilimli olabilmektedir. Bu durum da kadınların erkekler karşısında ikinci cinsiyet olarak kalmasına, sosyal hayatta hareket alanının daralmasına, istekleri dışında davranışlarda bulunmalarına neden olmaktadır. Dolayısıyla toplumsal cinsiyetin oluşturduğu bu durum kadın ve erkek arasındaki eşitsizliği körükleyerek baskın erkek egemenliğini ve her alandaki eril iktidarı güçlendirmektedir.

Bu noktada devletin, Anayasanın 10.maddesinde vurguladığı eşitlik ilkesi gereği kadın ve erkek eşitliğinin tesisinde, toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamada ve kadına yönelik şiddeti önleme konusunda oluşturduğu uygulama ve mekanizmalar ile bunların gerçek hayattaki etkinliği tartışma konusu olmaktadır. TÜİK verilerinin Türkiye’de kadınlar ile ilgili araştırma sonuçlarının verilerine bakıldığında kadınların istihdam oranlarının %28.7, kadın milletvekili oranının %17.3, eşlerinden yüksek eğitimi olan kadınların oranının %15.1 ve gece yalnız yürürken kendini güvensiz hisseden kadınların oranının ise %27.3 olduğu ortaya çıkarılmıştır (TÜİK, 2012: 115). 2014 yılında Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü’nün “Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması”nda fiziksel şiddete maruz kalan kadınların oranının %39, cinsel şiddete maruz kalan kadınların oranının %38, psikolojik şiddete %44, ekonomik şiddete %30 ve ısrarlı takibe maruz kalan kadınların oranı ise %19 olarak ortaya çıkarılmıştır (Kadının Statüsü

Genel Müdürlüğü, 2016: 10). Türkiye’deki bu oranlara bakıldığında toplumsal cinsiyet eşitliğinin tam olarak sağlanamadığı, kadınların siyasette, eğitimde, iş hayatında ve sosyal hayatta yeteri kadar var olamadığı ve yine araştırmaların ortaya koyduğu şiddetten kadınların en fazla etkilenen taraf olduğu, toplumda var olan tüm şiddet türlerinin tamamen ortadan kaldırılması ile sağlanacak güvenlik ortamının henüz sağlanamadığını, kadınların toplumsal cinsiyet ayrımlarına maruz kalırken aynı zamanda uğradıkları şiddet karşısında da hayatta kalma mücadelesi verdiği ortaya çıkmaktadır. İstanbul Sözleşmesi’nin imzalanması ve ardından oluşturulan 6284 sayılı kanun, kadın güvenliğini sağlama ve kadına yönelik şiddeti önleme konusunda politikalar oluşturulması bakımından önemli bir noktadadır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin sebep olduğu şiddetin önlenmesi için bu eşitsizliğin ortadan kaldırılması gerekliliğine vurgu yapan İstanbul Sözleşmesi, toplumsal cinsiyet eşitliği anlayışına uygun olarak hazırlanmış bir metindir. Bu kapsamda sözleşme devlete baskın erkek egemenliğinin hâkim olduğu alana ve düzene müdahale etme ve kadına yönelik şiddeti önleme, ortadan kaldırma ve mağdurların belli bir süre gerekli ihtiyaçlarını karşılaması zorunluluğunu yüklemiştir.

Devletin kadından ziyade aile merkezli politikalar üretmesi ve 2011 yılında Kadından Sorumlu Devlet Bakanlığı’nın isminin Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (Aydın ve Kahraman, 2015: 57) olarak değiştirilmesi, İstanbul Sözleşmesi’nin Türkçeye çevrilirken “Ev içi” ifadesinin “Aile içi” olarak ele alınması ve 6284 sayılı “Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun” ile ilgili yapılan lobi çalışmalarının aksine kadın ifadesinin, aile ifadesi önüne geçirilemeyeşine yönelik eleştiriler devletin feminist teorisinin

eleştirdiği ataerkil bakış aası ile çalışmalarını sürdürdüğünü ortaya çıkarmaktadır. Kadını aile içerisindeki konumuyla değerlendirmek, sınırlandırmak ve öncelikle ailenin korunmasına yönelik uygulama ve politikalar belirlemek, feminist güvenliğin ortadan kaldırmak istediği, toplumda sadece erkeği güçlendiren ataerkilliği beslemek anlamına gelmektedir. Kadının sadece aile içerisinde varlığı kabul edilen birey olarak değerlendirilmesi, bağımsız bir birey olarak toplumda var olmasının engellenmesine, kadın-erkek eşitizsizliğinin körüklenmesine ve erkeğin kadın üzerindeki gücünün artmasına neden olmaktadır. Bu noktada Türkiye'de kadına yönelik şiddetin aslında feminist teoninin ifade ettiği şekilde toplumun erkek egemen yapısından, toplumdaki siyasal, hukuksal, ekonomik, toplumsal, eğitsel tüm kurumların geleneksel yapılarından beslenmekte olduğu ortaya çıkmaktadır (Ayman ve şenol, 2015: 15-16).

Türkiye'de toplumda var olan ataerkil düzen, toplumsal cinsiyet eşitizsizliği ve şiddetten arınmış bir toplumun oluşturulamaması, devletin kadın-erkek eşitliğine olan inancı ve bu konuda ilerleme kaydetme isteğinin olup olmamasının sorgulanmasına neden olmaktadır. Öyle ki İstanbul Sözleşmesi'ne ilham kaynağı olan Nahide Opuz (Akgün) davası Türkiye'nin kadına yönelik şiddeti önlemede ne kadar yetersiz kaldığını ortaya çıkaran ve emsal bir kararla sonuçlanan dava olarak gündeme gelmiştir. Davanın Türkiye, vatandaşını erkek şiddetinden koruyamamıştır kararı ile sonuçlanması Türkiye'nin şiddet konusu ile ilgili ciddi adımlar atması gerektiğini fark etmesini sağlamıştır.

Nahide Opuz (Akgün) davası kararının Türkiye'nin dış politikası bakımından ne tür sonuçları doğurduğu ve kadına yönelik şiddeti önlemede ne çeşit önlemlerin alındığının ve bunların

günümüz şartlarında etkililiğinin ne seviyede olduğunun belirlenmesi konu açısından gereklidir. Yukarıda ele alınan Ailenin Korunması Hakkında Kanun, kadına yönelik şiddet konusunda önemli bir gelişme olarak görülse de evli olmayan veyahut boşanmış kadınların bu kanun ve kanunun oluşturduğu koruma imkanlarının dışında bırakılması önemli bir sorun olarak kabul edilmektedir.

Türkiye hakkında verilen Opuz kararı ve tazminat ödeme cezası, Türkiye'nin aile içi ve kadına yönelik şiddeti önleme konusunda ne kadar yetersiz olduğunu ve bu şiddeti önleme konusunda daha etkili yöntemler geliştirilmesine ihtiyaç duyduğunu ortaya çıkarmıştır. AİHM'nin verdiği "Türkiye vatandaşını gelenek, namus ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden beslenen insanlardan koruyamamıştır." kararı ile Türkiye'nin kendi vatandaşına tazminat ödemesi kararı, Türkiye'nin uluslararası alandaki imajının büyük bir darbe almasına neden olmuş ve bir itibar kaybı yaşanmıştır. Türkiye, uluslararası alandaki bu imajını değiştirebilmek için dış politikada kadın, kadın hakları ve kadına yönelik şiddeti önleme konularına öncelik veren bir pozisyona geçerek Nahide Opuz (Akgün)'ün ilham kaynağı olduğu İstanbul Sözleşmesi olarak bilinen Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesine Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi'ni hızlı bir şekilde imzalayıp, yürürlüğe koyan ilk devletlerden birisi olmuştur. Bununla beraber Sönmez'e göre Türkiye uluslararası alanda diğer devlet ve aktörlerden aldığı tepki ve baskılar neticesinde 6284 Sayılı Kanun ve eski 4320 Sayılı Kanun'daki pek çok eksiği gideren mevzuat çalışmaları da yapmıştır (Sönmez, 2020: 15).

Bunlarla beraber ülke içerisinde cinsiyet eşitliğinin sağlanması, kadın ve kız çocuklarının güçlendirilmesi için politika

ve stratejiler üretilmiş ve toplumsal cinsiyet eşitliği, kadına yönelik şiddetle mücadele, ulusal eylem planları, Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları başlığı altında temel politika dokümanları olarak yer almıştır (SKA, Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları Değerlendirme Raporu, www.sbb.gov.tr, 23.10.2021).

Birleşmiş Milletler (BM) tarafından 2000 yılında ortaya konan ve 2015 yılına kadar aşırı yoksulluk, açlığın ortadan kaldırılması, kadın-erkek eşitliğinin sağlanması, kadınların konumunun güçlendirilmesi, anne sağlığının iyileştirilmesi gibi başlıkların yer aldığı 8 öncelikli alanda hedefler belirlenmiştir ve buna Binyıl Kalkınma Hedefleri ismi verilmiştir (Yıldız, 2020: 229). Türkiye, istenilen amaçlara ulaşmak ve göstergelerin üretilmesi konusunda uluslararası alanda çabalar göstererek kendi kalkınma süreçleri ile beraber küresel kalkınmaya da katkıda bulunmak için işbirliği gerekliliklerini hızlı şekilde yerine getirmek için çalışmalar yürütmüştür (T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilâtı, Binyıl Kalkınma Hedefleri Raporu, www.surdurulebiliralkinma.gov.tr, 23.10.2021).

Şiddetin önlenmesi, şiddet kurbanlarının korunması ve faillerin cezasız kalmasının önlenmesi için 11 Mayıs 2011’de imzaya açılan ve temelleri Nahide Opuz (Akgün) davası ile atılan İstanbul Sözleşmesi’ni ilk imzalayan ve aslında uluslararası alanda dağılmış olan imajını toparlamaya çalışan Türkiye, tartışmalı maddeleri öne sürerek sözleşmeden ayrılan ülkelerden birisi olmuştur. Türkiye bu sözleşmenin imzacılarından biriyken bile uygulamadaki eksikliklerden dolayı eleştirilmiş ve sözleşmeden tamamen ayrılarak kadınları, sözleşmenin sunduğu haklardan mahrum bırakmıştır. Öyle ki sözleşmeyi imzalayan dönemin

Dışışleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, sözleşme ile ilgili “Şahsi meselemdir.” (Millî Gazete, www.milligazete.com.tr, 03.12.2021) vurgusu yapmış ve yine o dönemde Cemil Çiçek “Sözleşmenin genel kuruldan geçmesi için ne gerekiyorsa hep birlikte çalışıp, yapalım.” (Milliyet Gazetesi, www.milliyet.com.tr, 03.12.2021) ifadelerinde bulunmuştur. Bu acelenin ve şahsi mesele olarak görmelerin altında yatan temel neden ise Nahide Opuz (Akgün) davasının Türkiye’nin kadına yönelik tutumu konusunda diğer devletlere karşı imaj kaybı yaşaması ve bunu hızlıca toparlama isteğinin yatmakta olduğunu söylemek mümkündür. Fakat Türkiye Cumhuriyeti, böyle bir durum içerisindeyken imzacısı olduğu sözleşmeden 19 Mart 2021 tarihinde bir Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile çekilmiştir. İstanbul Sözleşmesi’nden duyulan rahatsızlık kendisini Cumhurbaşkanının 2020 yılında “İstanbul Sözleşmesi’nin gözden geçirilmesi gerekli...” ifadesi ile kendisini hissettirmiştir. 20 Mart tarihli kararda "Türkiye Cumhuriyeti adına 11/5/2011 tarihinde imzalanan ve 10/2/2012 tarihli ve 2012/2816 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile onaylanan 'Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile içi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi'nin Türkiye Cumhuriyeti Bakımından Feshedilmesine, 9 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin üçüncü maddesi gereğince karar verilmiştir" ifadelerine yer verilmiştir. Resmi adı "Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi" olan İstanbul Sözleşmesi, şiddetin önlenmesi, şiddet kurbanlarının korunması ve faillerin cezasız kalmasının önlemek için 11 Mayıs 2011’de imzaya açılmıştı. İstanbul Sözleşmesi’nin temelleri Nahide Opuz (Akgün) olayı Türkiye’de meydana gelmiş olmasına ve Türkiye, 12 Mart

2012’de sözleşmeyi onaylayan ilk ülke olmasına rağmen tartişmalı maddeler  ne sürülerek ayrılan ülkeler arasına girmiştir. Fakat burada garip olan nokta şahsi mesele olarak görülen ve hızlıca uygulamaya konulması için çalışmalar yapılan sözleşmenin bir anda nasıl rahatsız edici hale geldiği meselesidir. Bu değişimin nedeni muhtemeldir ki Adalet ve Kalkınma Partisi içerisinde yaşanan siyasal değişim ve beraberinde sözleşmeye gelen sert eleştirilerde yatmaktadır.

Adalet ve Kalkınma Partisi’nin siyasal çizgisinde bir değişim yaşanması, liberal çizgiden yavaş yavaş muhafazakâr çizgiye doğru kayması AK Parti’nin elbette seçmen profiline de yansımıştır. Muhafazak r AK Parti seçmeni sıklıkla İstanbul Sözleşmesi’nden duyduğu rahatsızlığı dile getirmekte, sözleşmeyi savunan AK Parti üyelerini ve sözleşme perdesi ile de aslında AK Parti’yi eleştirmektedir. Politik  izgisi ve seçmen kitlesinde böylesine bir değişiklik yaşayan AK Parti, bu muhafazakâr kesimi kaybetmemek ve bu kesimin oylarını alabilmek amacıyla İstanbul Sözleşmesi’ne yönelik görüşünü değişirmiş ve toplumun %64’ , AK Parti seçmeninin ise %49’u sözleşmeden çıkmayı istememesine rağmen sözleşmeden çıkmıştır.

Nahide Opuz (Akgün) davasının Türkiye’yi sokmuş olduğu durumdan kurtarmak amacıyla acelece imzalanan, onaylanan ve yürürlüğe konulan İstanbul Sözleşmesi’nden çıkış pek çok tepkiyi de beraberinde getirmiştir. Öyle ki “En temel insan hakkı olan yaşam hakkını koruyamadığı” gerekçesi ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından cezalandırılan Türkiye’nin sözleşmeden  ıkışı AB, BM, Avrupa Konseyi başta olmak üzere, Fransa ve Almanya gibi pek çok Avrupa  lkesi tarafından da insan haklarında

bir gerileme olarak değerlendirilmiştir. Sonuç olarak Türkiye'nin ilk imzacısı olduğu kadınlara, çocuklara ve bireylere yönelik her türlü şiddeti önlemeyi amaçlayan İstanbul Sözleşmesi'nden çıkması, dış politikada uluslararası örgütler ve devletler tarafından büyük tepki toplamasına ve eleştirilmesine neden olmuştur. İnsan haklarına aykırı olarak sözleşmeden çekilme aslında Türkiye içerisinde kadına yönelik şiddet ve cinayet eylemlerinde faillerin cesaretlenmesine de zemin hazırlamıştır.

7. SONUÇ

Bu çalışmada Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Opuz davası hakkında verdiği karar ve bu kararın Türkiye'nin dış politikasında oluşturduğu değişiklikler ve bozulan imajı tekrardan kuvvetli hale getirebilmek için Türkiye'nin davranışları ve alınan önlemlerin neler olduğu ve etkililiklerinin düzeyi değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda çalışmada önce şiddet kavramı ve daha sonra şiddetin sonuçlarına değinilmiştir. Ardından Nahide Opuz (Akgün) davası ele alınarak karar ve sonuçlar ortaya konulmaya çalışılmıştır. Takip eden bölümlerde, Türkiye'nin imajını zedeleyen Opuz davası ardından bu imajı yenilemek adına izlediği politikalar, yaptığı yenilikler ve attığı adımlara yer verilmiştir.

Kadına yönelik şiddet eylemleri yeni bir olgu gibi görünse de şiddet tarihin her döneminde var olmuş sadece küreselleşme ile şiddetin görünürlüğü artmıştır. Feminist teori genelde birey özelde ise kadın güvenliği ve şiddet eylemlerinin tümünün ortadan kaldırılarak toplumsal cinsiyet eşitliği ile sağlanacak bir güvenlik anlayışını savunmuş ve toplumda var olan tüm şiddet türlerinden en fazla etkilenenlerin kadınlar olduğu vurgusunu yapmıştır. Türkiye'de kadına yönelik şiddet konusundaki olumsuzluklara

rağmen süregelen bir mücadele olmuş ve şiddeti önleme konusunda devlet tarafından çok sayıda uygulama ve mekanizmalar geliştirilmiştir. Fakat bunların etkinliği ve gerçek hayattaki izdüşümleri incelendiğinde uygulamada eksikliklerin ve kadın güvenliği açısından önemli olduğunu vurguladığı ataerkillik sorununu çözmediği görülmüştür.

Opuz davasında Türkiye'nin vatandaşını koruyamaması nedeniyle çarptırıldığı tazminat cezasına rağmen temel insan haklarından birisi olan yaşam hakkını dava sonrası hala koruyamadığı, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin devam ettiği, kadına yönelik şiddetle mücadelede yeni kurumlar ve mekanizmalar oluşturulsa da bunun etkililiği konusunda sıkıntıların var olduğu araştırma sonucunda görülmektedir. Bu noktada devletin Opuz davası sonrası bozulan imajını hızlı şekilde toparlama adına atmış olduğu adım ve yaptığı yeniliklerin sadece kendisine yönelik uluslararası alandaki olumsuz havayı dağıtma adına yapıldığı, hızlı bir şekilde kadına yönelik şiddetle mücadele konusundaki sözleşmelere taraf olduğu, ülke içinde yeni kurumları oluşturduğu fakat bunların başarılı şekilde uygulanması ve işlemesi konusuyla ilgilenmediği ve olumsuz hava dağılınca ise sözleşmeden ayrılarak eskiye döndüğü sonucu ortaya çıkarılmıştır.

Feminist teorinin eleştirdiği noktalardan birisi olan devletin ataerkil ve güç ilişkilerini ortadan kaldırmayıp yeniden üretmesi toplumda kadının hak sınırlılıkları da etkilemektedir. Türkiye'de devletin toplumdaki ataerkil düzeni ortadan kaldırmaması, toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlayamaması ve tüm şiddet türlerinden arınmış güvenli toplumu oluşturamaması, devletin kadın ve erkek eşitliği konusuna inancının ve bu konuda ilerleme

kaydetme isteğinin olup olmamasının sorgulanmasına neden olmaktadır. Kadının birey olarak değil, aile içerisindeki rolü ile değerlendirilmesi, siyasi kişiliklerin cinsiyetçi dil ve söylemleri, toplumda aşlamayan hâkim toplumsal cinsiyet bakış açısı Türkiye'de kadın-erkek eşitliğinin sağlanmasının önündeki engeller olarak tanımlanmaktadır. Toplumsal cinsiyet rolleri ortadan kalkmadığı, kadın ve erkek arasında eşitlik sağlanamadığı ve şiddeti önlemeye yönelik oluşturulan uygulama ve mekanizmalar, toplumsal cinsiyet eşitliği temelinde uygulanmadığı sürece şiddetin sona ermeyeceği ortadadır.

Toplumsal cinsiyet kalıplarının ortadan kaldırılması, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması, toplumda var olan ve en fazla kadınların etkilendiği düşünülen tüm şiddet türlerinin önüne geçilmesi ve kadınların korunması amacıyla Türkiye’de şiddeti önleme uygulama ve mekanizmalar oluşturulmuş olsa da devletin yapmış olduğu ve ilgili başlıkta sayılan yasal düzenleme ve uygulamaların toplumda etkin şekilde uygulanması konusunda eksikliklerin yaşandığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu noktada devlet toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak istiyor ve kadına yönelik şiddetin sona ermesini arzuluyor ise toplumda hâkim olan ataerkil düzeni ortadan kaldırmalı, toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamalı, şiddeti önleme ile ilgili uluslararası sözleşmelere taraf olmaktan kaçınmamalı ve kadın deneyimlerinden yola çıkarak oluşturduğu uygulama ve mekanizmaları ve buradaki personelleri geliştirerek bunları vatandaşlarına benimsetmelidir.

KAYNAKÇA

ALİCAN ŞEN, A., (2018), “Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddetin Mücadelede Kurumlar Arası İşbirliği Süreci Ve 6284 Sayılı Kanunun Uygulanabilirliği”, Motif Akademi Halkbilimi Dergisi, 11(22), ss. 141-161.

ALTIPARMAK, İ. B., 2015. “Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede ŞÖNİM’lerin Rolü: Ankara Örneği”, The Journal of Academic Social Science Studies, (36), ss.449-464.

ALTUNEL, M., 2012. “Namus!”, Ankara Barosu Dergisi, (1), ss. 215-217.

APAYDIN, H., ÖZDEMİR, Ş. ve ZOROĞLU ÜNAL, A., 2016. “İntihar Girişiminde Bulunan Bireylerde Bazı Değişkenlerle İntihar Girişimi İlişkisi”, Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, (6), ss. 7-46.

ARSLAN ÖNCÜ, G., 2013. “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Sisteminde Kadına Karşı Aile İçi Şiddet Olgusu Ve Bununla Mücadele Araçları”, Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, 32 (2), ss. 1-37.

AYDIN, A. ve KAHRAMAN, Ö. F., 2015. “Türkiye’de Kadın Temsili Sorunsalına Kadın Bakanlar Bağlamında Bir Bakış”, Yasama Dergisi, (31), ss. 46-64.

AYMAN, Z. ve ŞENOL, N., 2015. “Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin Nedenleri, Sonuçları, Alınacak Önlemler”, https://vatandas.jandarma.gov.tr/KYSOP/uzaktan_egitim/Documents/2%20KYAIS.pdf f (21.07.2021).

BAKIRCI, K., 2015. “İstanbul Sözleşmesi”, Ankara Barosu Dergisi, (4), ss. 133-204.

BAYRAKTAR, T., 2018. “İstanbul Sözleşmesi ve 2017 Türkiye Gölge Raporuna İlişkin Bir Değerlendirme”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 26 (3), ss. 87-111.

BERBER, N., 2020. “Kadına Yönelik Şiddet”, Toplumsal Cinsiyet Tartışmaları, Ed.: F. Saygılıgil, Dipnot Yayınları, Ankara, ss. 247-269.

CEYLAN, E., 2013. “Türk Hukukunda Aile İçi Şiddet ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesiyle İlgili Düzenlemeler”, TBB Dergisi, (109), ss. 13-54.

COUNCIL OF EUROPE, 2009. “Chamber Judgment Opuz v. Turkey”,
[https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:\[%22003-2759276-3020932%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22003-2759276-3020932%22]}) (18.10.2021).

COUNCIL OF EUROPE, 2011. “Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi”, Convention 210 Turkish version (coe.int) /11.11.2021).

COUNCIL OF EUROPE, 2021. “Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddet ile İlgili İdari Veri Toplanması ve Analizi”, <https://rm.coe.int/webinar-raporu-v08/1680a27279> (21.11.2021).

ÇAĞLAR GÜRGEY, F. İ. ve YÜCEL DERİCİLER, Ö.,
2018. “Uluslararası İnsan Hakları Hukukunda Özen
Yükümlülüğünün Dönüşümünün Bir Örneği Olarak CEDAW

Komitesinin 35 Sayılı Tavsiye Kararı”, Ankara Barosu Dergisi, 1, ss. 231-266.

ÇETİNER, Ş. G., 2006. “Aile İçi Şiddet Yaşayan Kadınlarda Cinsel Sorunlar ve İntihar Olasılığı”, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

DATEM. “Kadına Yönelik Şiddet ve Psikolojik Etkileri”, <https://datem.com.tr/blog/kadinayonelik-siddet-ve-psikolojik-etkileri/> (22.10.2021).

DEMİRBAĞ BOLAT, S., 2010. “İlköğretim 6. Sınıf Öğrencilerinin Şiddete Yönelik Tutum Ve Zorba-Kurban Olma Durumlarının Aile İçi Şiddet Açısından İncelenmesi” Yüksek Lisans, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.

DÜĞMECİ, F. ve GÜRSEL, E., 2019. “Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin Önlenmesi Hususunda Devletin Yükümlülükleri ve Sorumluluğu”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 21 (2), ss. 843-873.

EKEN, M. E., 2017. “Feminizm, Maskülinite ve Uluslararası İlişkiler Teorisi: Uluslararası Siyasetin Toplumsal Cinsiyeti”, Uluslararası İlişkiler Teorileri, Ed.: R. Gözen, İletişim Yayınları, İstanbul, ss. 443-493.

ELÇİ, E., 2011. “Türkiye’de “Kadın Olmak” Söylemi: Kadınlarla Yapılmış Bir Söylem Çalışması”, Psikoloji Çalışmaları, 31(0), ss. 1-28.

EURONEWS. “İstanbul Sözleşmesi'ni imzalayan ve onaylayan ülkeler hangileri?”, İstanbul Sözleşmesi'ni imzalayan ve onaylayan ülkeler hangileri? | Euronews (13.05.2024).

GÖK, M., 2016. “Kadına Yönelik Şiddetin Kuramsal Temelleri ve Çözüm Önerileri”, Turkish Studies, 11(2), ss. 451-472.

GÖKKAYA, V. B., 2011. “Türkiye’de Kadına Yönelik Ekonomik Şiddet”, Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 12(2), ss. 101-112.

GÖZLER, K., 2018. Türk Anayasa Hukuku Dersleri, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa, 496s.

GÜNAY, M., 2012. “6284 Sayılı Kanuna Göre Koruyucu ve Önleyici Tedbirler”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, 3 (10), ss. 647-686.

HAMZAOĞLU, M. ve KONURALP, E., 2019. “Geleneksel Toplumlarda Namus Olgusu ve Namus Cinayeti: Türkiye Örneği”, Kadın Araştırmaları Dergisi, 1(18), ss. 51-65.

HOTUN ŞAHİN, N. ve DİNÇ, H., 2009. “Bir Kadın Sağlığı Sorunu: Töre ve Namus Cinayetleri”, Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi, 17(2), ss. 123-132.

İNCİ, R., 2020. “Çalışan Kadınlarda Şiddet Algısı ve Bu Algıda Ekonomik Şiddetin Yeri”, Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi, 3(1), ss. 189-206.

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2016. “Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele”, <https://www.ailevecalisma.gov.tr/uploads/ksgm/uploads/pages/dagi>

timda-olan-yayinlar/kadina-yonelik-siddetle-mucadele-ulusal-eylem-plani-2016-2020-icin-tiklayiniz.pdf (17.11.2021).

KAHDEM, 2009. “Opuz/Türkiye Kararı Kısa Özet”, Opuz/Türkiye Kararı Kısa Özet: –KAHDEM (18.10.2021).

KAZANCI, D., 2010. “Evliliklerinde Maruz Kaldıkları Şiddet Nedeniyle Kadın Sığınma Evlerinde Barınan Kadınların Kaygı ve Depresyon Düzeyleri”, Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

KOCADAŞ, B., 2016. “Sosyolojik Açıdan Gençlerin Namus ve Şiddet Değerlendirmeleri”, *Sosyolojik Düşün*, 1(2), ss. 27-39.

KOĞACIOĞLU, D., 2007. “Gelenek Söylemleri ve İktidarın Doğallaşması: Namus Cinayetleri Örneği”, *Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar*, (9), ss. 92-120.

KÖRÜK, S., 2020. “Saldırganlık ve Şiddeti Açıklayan Yaklaşımlar”, *Çağımızın Çözüm Arayan Sorunu Şiddet*, Ed.: N., Özabacı, Pegem Yayıncılık, İstanbul, ss. 93-104.

MEVZUAT BİLGİ SİSTEMİ, 2012. “Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun”, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6284.pdf>, (14.11.2021).

MİLLÎ GAZETE, 2020. “İstanbul Sözleşmesi Hakkındaki Gerçekler”, “İstanbul Sözleşmesi” hakkındaki gerçekler - Milli Gazete (03.12.2021).

MİLLİYET GAZETESİ, 2011. “Kadınlara müjde: İstanbul sözleşmesi onaylanacak!”, Kadınlara müjde: İstanbul sözleşmesi onaylanacak! - Mehveş Evin (milliyet.com.tr) (03.12.2021).

Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, “Erkeklerin Şiddeti Kadınları Nasıl Etkiler?”, <https://morcati.org.tr/erkeklerin-siddeti-kadinlari-nasil> (22.10.2021).

Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, “Opuz Grup Davaları (no. 33401/02)”, [AIHM-Opuz-Grubu Davaları-Golge-Raporu.pdf](https://aihm-opuz-grubu-davalari-golge-raporu.pdf) (etkiniz.eu) (18.10.2021).

ÖKTEM SONGU, S. ve ŞAHİN EMİR, A., 2020. “6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun’un Çalışma İlişkilerine Etkisi”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 26 (2), ss. 1157-1178.

ÖZALP, H., 2016. “Toplumsal Cinsiyet ve Siyaset İlişkileri (Kadınların Siyasette Aday Olması ve Seçilmesinin Önündeki Engeller Ve Çözüm Önerileri)”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

ÖZTÜRK, A. B., 2014. “Erkeklik ve Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet: Eşine Şiddet Uygulayan Erkekler”, Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

ÖZTÜRK, Ö., ÖZTÜRK, Ö. ve TAPAN, B., 2016. “Kadına Yönelik Şiddetin Kadın ve Toplum Sağlığı Üzerine Etkileri”, Sağlık Akademisyenleri Dergisi, 3(4), ss. 139-144.

PERISTIANY, J. G., 1966. “Honour and Shame in a Cypriot Highland Village”, Honour and Shame The Values of Mediterranean

Society, Ed.: J. G. Peristiany, The University of Chicago Press, Chicago, ss. 171-191.

REÇBER, B., 2018. “Türkiye’de Şiddeti İzleme ve Önleme Merkezleri Etkin Mi?”, Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 16(4), ss.367-376.

SABİT, S., 2019. “Partneri Tarafından Şiddet Görmüş Kadınların, Şiddet Algısı, Şiddete İlişkin Tutumları ve Kullandıkları Baş Etme Yöntemleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

SEZGİN, G., 2019. “Kadına Yönelik Aile İçi Şiddete İlişkin Tutumlar, Şiddeti Meşrulaştırma, Dindarlık ve Dini Başa Çıkma Üzerine Bir Araştırma (Malatya İli Örneği)” Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.

SOLMAZ, A., 2014. “Kadına Yönelik Şiddetin Medyada Sunum Şekli ve Şiddet Gören Kadınların Yasal Farkındalığı: Nitel Bir Çalışma”, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

SOMUNOĞLU İKİNCİ, S., 2014. “Toplumun Kanayan Yarası. Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Kavramı ve Yansımaları”, Ankara Sağlık Hizmetleri Dergisi, 13(2), ss.21-28.

SOYBAŞ, J., 2012. “6284 Sayılı Ailenin Korunması Ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi Hakkında Kanun’a Genel Bakış”, Hukuk Gündemi Dergisi, (1), ss. 67-70.

SOYER GÜLEÇ, S., 2010. “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin Bakış Açısı İle Türkiye’de Aile İçi Şiddet Ve Ayrımcılık”, Fasikül Hukuk Dergisi, 2 (10), ss. 30-32.

SÖNMEZ, E. Y., 2020. “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi”, İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi, (20), ss. 1-17.

SUBAŞI, N. ve AKIN, A., 2003 “Kadına Yönelik Şiddet; Nedenleri ve Sonuçları”, http://www.huksam.hacettepe.edu.tr/Turkce/SayfaDosya/kadina_yon_siddet.pdf (22.10.2021).

T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilâtı, “Binyıl Kalkınma Hedefleri Raporu”, www.surdurulebilirlikkalkinma.gov.tr, (23.10.2021).

T.C. Dışişleri Bakanlığı, “Türkiye’de Kadın Hakları Alanında Kaydedilen Gelişmeler”, https://www.mfa.gov.tr/turkiye_de-kadin-haklari-alaninda-kaydedilen-gelismeler.tr.mfa, (10.10.2021).

T.C. Strateji Ve Bütçe Başkanlığı, “Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları Değerlendirme Raporu”, [Surdurulebilir-Kalkinma-Amaclari-Degerlendirme-Raporu 13 12 2019- WEB.pdf](http://sbb.gov.tr) (sbb.gov.tr) (23.10.2021).

TATLILIOĞLU, K. ve KÜÇÜKKÖSE, İ., 2015. "Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet: Nedenleri, Koruma, Önleme ve Müdahale Hizmetleri", Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 7(13), ss. 194-209.

TATLILIOĞLU, K., 2012. “Sosyal Bir Gerçeklik Olarak İntihar Olgusu: Sosyal Psikolojik Bir Değerlendirme”, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 12(2), ss. 133-156.

TEKÇE, S. T., 2019. “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Ve İstanbul Sözleşmesi’nde Kadına Karşı Şiddeti Önleme Mekanizmaları Ve Türkiye” Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

TÜİK, 2012. “İstatistiklerle Kadın”, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Kadin-2012-13458> (21.11.2021).

WHO, 2002 “Sexual Violence”, https://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/global_campaign/en/chap6.pdf?ua=1 (04.10.2021).

YANIK, A., HANBABA, Z., SOYGÜR, S., AYALTI, B. ve DOĞAN, M., 2014. “Kadına Yönelik Şiddet Davranışlarının Değerlendirilmesi: Türkiye’den Kanıt”, Electronic Journal of Vocational Colleges, 4(4), ss. 104-111.

YAŞAR, R., 2017. “İki Şiddet Arasında Kadın”, Akademik MATBUAT, 1(1), ss. 1-20.

YILDIZ TAHİNCİOĞLU, A. N., 2010. “Namusun ve Namus Cinayetlerinin Cinsiyet Eşitsizlikleri Bağlamında Analizi”, Kültür ve İletişim, 13(2), ss. 131-158.

YILDIZ, N., 2020. “Uluslararası Kuruluşlar Açısından Kadının Güçlendirilmesine Bakış”, HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi, 9 (24), ss. 224-245.

